

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΟΛΟΓΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία

«Η μαγεία στον πολιτισμό της αρχαίας Αιγύπτου και της αρχαίας
Ελλάδας. Τα ταφικά τους έθιμα μέσα από την έκθεση του Εθνικού
Αρχαιολογικού Μουσείου της Αθήνας»

Επιβλέπουσα Διδάσκουσα: Ευδοκία Λεοντιάδου

Νικολέτα Ναλμπάντη

B2018062

ΚΕΡΚΥΡΑ

Νοέμβριος 2022

Ευχαριστίες

Σαν συγγραφέας της παρακάτω πτυχιακής εργασίας νιώθω ευγνώμων που κατάφερα να μελετήσω παραπάνω το μεγαλείο του αιγυπτιακού πολιτισμού καθώς από μικρή τον θαύμαζα και είναι ένα όνειρο μου να βρεθώ στην Αίγυπτο και να την αντικρίσω από κοντά.

Θέλω να αφιερώσω την παρακάτω πτυχιακή εργασία στον γιό μου που λόγω των δύσκολων συνθηκών αναγκάστηκα να στερηθώ για μεγάλο χρονικό διάστημα, αλλά και στον άντρα μου ο οποίος με στήριζε καθ' όλη τη διάρκεια.

Στο μέλλον ελπίζω ότι σαν συγγραφέας θα καταφέρω να γράψω το επόμενο πασίγνωστο ιστορικό δοκίμιο που θα αναφέρει μια μεγάλη αιγυπτιακή νέα ανακάλυψη.

Τέλος θέλω να το αφιερώσω σε όλα τα παιδιά που έχουν όνειρα είτε αυτά είναι μικρά είτε αυτά είναι μεγάλα, να μην πάψουν να ελπίζουν, να μην αφήνουν προβλήματα όπως τη δυσλεξία και άλλα ιατρικά θέματα να μπουν εμπόδιο και να πεισμώνουν περισσότερο όταν τους λένε οι άλλοι ότι δεν μπορούν να τα καταφέρουν γιατί το ίδιο ακριβώς έκανα κι εγώ.

Περίληψη

Το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο με το οποίο ασχολείται η παρούσα πτυχιακή εργασία, περιγράφονται οι έννοιες του πολιτισμού, της συμμαχίας, των μνημείων, των μουσειακών συλλογών και των εκθεμάτων με σκοπό να γνωρίσει ο αναγνώστης το αντικείμενο το οποίο αναγράφεται στην παρακάτω εργασία που είναι η μαγεία στον πολιτισμό της αρχαίας Αιγύπτου και της αρχαίας Ελλάδας, καθώς επίσης και τα ταφικά τους έθιμα και πως φαίνεται μέσω της έκθεσης του εθνικού αρχαιολογικού μουσείου της Αθήνας. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να γίνει έρευνα και να αναφερθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές που είχαν οι αρχαίοι Αιγύπτιοι και οι αρχαίοι Έλληνες πάνω σε αυτό το θέμα.

Ένα σημαντικό μέρος της παρούσας πτυχιακής εργασίας, μας τονίζει την σύνδεση της θρησκείας της μαγείας και της ιατρικής. Ιδιαίτερα όταν έχαναν την ελπίδα τους από όλα τα άλλα όλοι κατέφευγαν στην μαγεία. Η εργασία στηρίζεται σε γνήσιες βιβλιογραφικές έρευνες.

Λέξεις-κλειδιά: πολιτισμός, συμμαχίας, μνημεία, Αίγυπτος, Ελλάδα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, μουσειακές συλλογές, εκθέματα, μαγεία, ταφικά έθιμα, εκθέματα, μάγος

Abstract

The broader theoretical framework with which this thesis deals, the concepts of culture, alliance, monuments, museum collections and exhibits are described in order for the reader to get to know the object that is written in the following thesis which is magic in culture of ancient Egypt and ancient Greece, as well as their burial customs and how it can be seen through the exhibition of the national archaeological museum of Athens. The aim of this paper is to research and report the similarities and differences that the ancient Egyptians and the ancient Greeks had on this subject.

An important part of this thesis emphasizes the connection between the religion of magic and medicine. Especially when they lost hope of everything else everyone resorted to magic. The work is based on original bibliographic research.

Keywords: culture, alliance, monuments, Egypt, Greece, National Archaeological Museum, museum collections, exhibits, magic, burial customs, exhibits, magician

Περιεχόμενα

• Ευχαριστίες.....	2
• Περίληψη.....	3
• Εισαγωγή.....	7
• Ερευνητική Μεθοδολογία.....	8
• Βασικές έννοιες.....	9
• Ο αιγυπτιακός πολιτισμός.....	11
• Ο ελληνικός πολιτισμός.....	12
• Η μαγεία στην αρχαία Αίγυπτο.....	13
• Πως γίνεται κανείς μάγος.....	14
• Η μαγεία στην αρχαία Ελλάδα και οι προκαταλήψεις.....	15
• Οι μαγικοί ερωτικοί πάπυροι των Αιγυπτίων.....	16
• Μαγικά ερωτικά πινακίδια στην αρχαία Ελλάδα.....	17
• Πως αντιμετώπιζαν οι Αρχαίοι Έλληνες τη μαγεία και ποια θέση έδιναν στις μάγισσες.....	17
• Οι Μάγισσες στην Αρχαία Ελλάδα.....	17
• Πώς καταλάβανε κανείς ότι ήταν μαγεμένος και πως λύνονταν τα μάγια.....	20
• Πως συνδέεται η μαντική, η θρησκεία με την μαγεία.....	20
• Τα Καβείρια Μυστήρια	21
• Τα Διονύσια Μυστήρια	23
• Τα Ελευσίνια Μυστήρια.....	25
• Ο Χορός στην Αρχαία Ελλάδα.....	26
• Οι 9 μούσες	29
• Οι μάντεις στην Αρχαιότητα.....	28
• Ποια ήταν η Πυθία;	28
• Το μαντείο των Δελφών.....	29
• Ποιος ήταν ο μάντης Κάλχας;.....	30

• Λατρεία Ίσιδος και Όσιρη.....	31
• Μαγική Βίβλος των νεκρών.....	32
• Μαγικά υλικά των αρχαίων Αιγυπτίων.....	32
• Μαγικές Τελετουργίες.....	32
• Ταφικές Τελετουργίες.....	33
• Η ιστορική διαδικασία της ταρίχευσης.....	33
• Αιγυπτιακός τρόπος ταφής στα προδυναστικά χρόνια.....	34
• Οι ταφικές τελετουργίες στην αρχαία Ελλάδα	35
• Οι σαρκοφάγοι.....	36
• Τα κανωπικά αγγεία.....	36
• Η ψυχοθεραπεία των ζώων στον Αρχαίο Κόσμο.....	37
• Η αιγυπτιακή γλώσσα - Εισαγωγή.....	39
• Η δημιουργία της Γραφής.....	39
• Η αρχαία αιγυπτιακή γλώσσα και γραφή.....	41
• Που κατευθύνεται η αιγυπτιακή γραφή.....	41
• Γραφική Ύλη.....	41
• Η τάξη των γραφένων.....	42
• Οι σχέσεις των αρχαίων Ελλήνων και αρχαίων Αιγυπτίων.....	43
• Η εξάπλωση των αιγυπτιακών θρησκειών στον ελλαδικό χώρο....	43
• Το Μουσείο και η εξέλιξη του.....	45
• Η ιστορία του μουσείου.....	46
• Η αιγυπτιακή συλλογή του εθνικού αρχαιολογικού μουσείου Αθηνών.....	47
• Τα εκθέματα της συλλογής.....	48
• Συμπεράσματα.....	50
• Βιβλιογραφία.....	51

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία θα μας πάει ένα ταξίδι στο χρόνο και θα αναλύσουμε μια έννοια η οποία ήταν παρεξηγημένη στο παρελθόν μέχρι και σήμερα. Την έννοια της μαγείας στην αρχαία Αίγυπτο και την αρχαία Ελλάδα καθώς επίσης και τα ταφικά τους έθιμα.

Το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο με το οποίο ασχολείται η παρούσα ερευνητική εργασία, είναι η σύνδεση των δύο αρχαιότερων πολιτισμών του κόσμου και τα απομεινάρια αυτής της σύνδεσης σε ένα από τα πιο γνωστά μουσεία παγκοσμίως, το εθνικό αρχαιολογικό μουσείο της Αθήνας.

Το θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας περιλαμβάνει:

α. Το πρώτο κεφάλαιο, στο οποίο θα αναφερθούμε στην έννοια του πολιτισμού, της κουλτούρας της συμμαχίας, των μνημείων των μουσειακών συλλογών και των εκθεμάτων.

β. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται αναλυτικά το μουσείο με τους εκθεσιακούς χώρους και τις συλλογές του.

Στα επόμενα κεφάλαια θα αναλύσουμε καλύτερα τον ορισμό της μαγείας στην αρχαία Αίγυπτο και στην αρχαία Ελλάδα, και θα διακρίνουμε την διαφορετικότητά της. Αρχικά θα αναφέρουμε κάποιες βασικές έννοιες που θα μας βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση της παρακάτω εργασίας. Έπειτα θα προχωρήσουμε στο κεφάλαιο της αρχαίας Αίγυπτο, ξεκινώντας να μιλάμε για την μαγική βίβλο των νεκρών. Αργότερα θα αναφέρουμε τον ορισμό της μαγείας σε εκείνη την χώρα, πως γινόταν κανείς μάγος και σε τι σκοπούς την χρησιμοποιούσαν.

Στη συνέχεια θα πάμε στο κεφάλαιο της αρχαίας Ελλάδας, που θα αναφέρουμε ξανά τα ίδια πράγματα.

Στο τελευταίο κεφάλαιο θα δούμε μια αναλυτική περιγραφή της μόνιμης αιγυπτιακής έκθεσης του εθνικού αρχαιολογικού μουσείου Αθηνών. Τέλος, στα συμπεράσματα θα αναφερθούν όλες οι να αναφερθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές που είχαν οι αρχαίοι Αιγύπτιοι και οι αρχαίοι Έλληνες πάνω σε αυτό το θέμα.

Ερευνητική μεθοδολογία

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, η ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε περιλαμβάνει θεωρητική (μελέτη βιβλιογραφικών πηγών) και εμπειρική έρευνα. Αρχικά, για την συγγραφή του θεωρητικού μέρους της παρούσας εργασίας έγινε ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας, καθώς και αναζήτηση δευτερογενών πηγών στο διαδίκτυο με τη χρήση λέξεων-κλειδιών. Οι όροι που τεκμηριώθηκαν κατά την θεωρητική έρευνα ήταν: πολιτισμού, της κουλτούρας της συμμαχίας, εκθεσιακές συλλογές, μαγεία, ταφικά έθιμα και εκθεσιακός χώρος. Η ανάλυση αυτών των εννοιών θα βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση της εργασίας.

Έπειτα, παρουσιάζεται σαν μελέτη περίπτωσης το εθνικό αρχαιολογικό μουσείο της Αθήνας. Από το μουσείο αναφέρονται όλες οι συλλογές και όλοι οι χώροι του, αλλά μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στην συλλογή των Αιγυπτίων που εκεί πέρα παρουσιάζεται και η σύνδεση των δυο πολιτισμών που αναφέρεται στην εργασία.

Μέρος Πρώτο

Κεφάλαιο 1ο

Βασικές έννοιες

Πολιτισμός: Πολιτισμός είναι οι τέχνες, η ζωγραφική, η μουσική κ.ά., είναι τα ιστορικά κειμήλια, οι πίνακες ζωγραφικής, τα βιβλία, τα αγάλματα και τα αρχαιολογικά ευρήματα. Είναι όμως και οι δράσεις και οι ενέργειες των μελών του κοινωνικού συνόλου. Τα ήθη, τα έθιμα, οι παραδόσεις των κοινωνικών ομάδων, όπως και οι συμπεριφορές και οι εκφράσεις των ανθρώπων, περιλαμβάνονται στην χαοτική και πολυδιάστατη έννοια του πολιτισμού (Γκαντζιάς Γ., 2015).

“**Μαγεία**” όταν μιλάμε για την αρχαία Αίγυπτο είναι οι θρησκευτικές και οι ιατρικές λειτουργίες άλλων πολιτισμών.

Σήμερα με τον όρο **μαγεία** εννοούμε ότι υπάρχει κάποιο ξόρκι με αρνητική χροιά. Άλλοι πιστεύουν ότι τα μάγια έχουν σκοπό την εξαπάτηση ή την ψευδαίσθηση.

Η λέξη **μάγος** εντοπίζεται σε κείμενα του Ηροδότου, όπου διαφαίνεται η προέλευσή της από τον θρησκευτικό κόσμο των Περσών με τον μάγο να ενσαρκώνει τον ειδικό στη θρησκεία, τον ιερέα, με καταγωγή από τους Μάγγους.

Μαγεία η επίκληση πνευμάτων ή θεοτήτων, οι σκέψεις, επίσης και οι υπερφυσικές δυνάμεις που εντοπίζονται.

Μαγγανεία είναι τα φαρμακεία.

Σαμάνες αποκαλούνταν όσοι είχαν υπερφυσικές δυνάμεις, μπορούσαν να διαβάσουν την σκέψη του άλλου, να ανακαλύψουν χαμένα αντικείμενα, να υψώνονται στο έδαφος και να πετούν. Είχαν την ικανότητα να διαχωρίζουν το σώμα από την ψυχή, να ταξιδεύουν στο υπερπέραν, να έρχονται σε επαφή με πνεύματα να διδάσκονται από αυτά και να αποκαλύπτουν στοιχεία του μέλλοντος. Απέναντι σ’ αυτούς τους αγαθούς μάγους, που λειτουργούσαν με ιδιαίτερες προσευχές (έπωδαί), μαγικές πράξεις και φυλαχτά αντικείμενα που είχαν αποθέσει ένα μυστικιστικό πνεύμα, προσπαθώντας να εξουδετερώσουν τις επιδράσεις των κακών δαιμόνων (Βακαλούδη, 2001:19).

Η **μαγεία** στην αρχαία Ρώμη: κανείς δεν πρέπει να κάνει κακά ξόρκια εναντίον κάποιου.

Η λέξη **μάγος** για τους Πέρσες ανήκει στην ελληνική θρησκεία και μιλάει για το μοιρολόι, την προφητεία και την τελετουργική θεραπεία.

Ο όρος **φάρμακον** είναι αρχαϊκή λέξη την βλέπουμε στην Οδύσσεια, χρησιμοποιείται για να δείξει και την φαρμακευτική ουσία για την περιποίηση των πληγών, αλλά και το δηλητήριο για τον ακαριαίο θάνατο.

Ο όρος **μυστήριον** το συναντάμε πρώτη φορά στην ελληνιστική εποχή και περιγράφει αντικείμενα ή εργαλεία που χρησιμοποιούνται σε μαγικές τελετές.

Η λέξη **μαντική** προέρχεται από το ρήμα μαίνομαι που σημαίνει παραληρώ και ειδικότερα δηλώνει την θεότητα που οδηγεί σε κατάσταση καταληψίας.

Πέλανος το ποσό, το οποίο κατέβαλαν στους ιερείς.

Μουσείο είναι ο μόνιμος θεσμός, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της, ανοιχτός στο κοινό ο οποίος αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντος με σκοπό την μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. (ICOM)

Μουσειολογία: μια νέα επιστήμη στην Ελλάδα που συχνά ταυτίζεται με τον παιδαγωγικό και μονό χαρακτήρα ενός μουσείου. Η έννοια του είναι όμως πιο περίπλοκη και ο χαρακτήρας της Μουσειολογίας διεπιστημονικός. (ICOM)

Μουσειολόγοι: οι Μουσειολόγοι ασχολούνται με τη διοίκηση και την οργάνωση των επισκέψιμων χώρων είτε πρόκειται για μουσείο είτε για εκθεσιακούς χώρους, ενυδρεία ή ζωολογικοί κήποι, μελετούν την ιστορία και το ρόλο του Μουσείου στην κοινωνία και ασχολούνται με τους επιμέρους τομείς του. Παράλληλα φροντίζουν για την οργάνωση των συλλογών, τη διαφύλαξη και τη σωστή τους ερμηνεία. (ICOM)

Ο αιγυπτιακός πολιτισμός

Στην Αίγυπτο από την μεριά του Νείλου δημιουργήθηκε ένας από τους σημαντικότερους αρχαίους πολιτισμούς. Η ιστορία της αρχαίας Αιγύπτου χωρίζεται σε 30 δυναστείες. Οι σημερινοί ιστορικοί έχουν χωρίσει τις δυναστείες σε βασίλεια αρχαίο, μέσο και νέο.

Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι ήταν πολυθεϊστές και συχνά βλέπουμε τους θεούς τους είτε σε αγάλματα με κεφάλια ζώων, είτε σε ζωγραφιές μέσα στις πυραμίδες. Έτσι έκαναν και τους φαραώ τους για να δείξουν ότι εκείνοι είναι ανώτεροι από αυτούς και έχουν εξουσία και στην γη και έχουν εξασφαλίσει την αιωνιότητα στον άλλο κόσμο. Η τεράστια έκταση έρημος στην Αίγυπτο πήρε το όνομα νεκροταφείο γιατί ταυτίζεται με το θάνατο.

Οι αρχαίοι δεν θεωρούσαν τότε τον θάνατο σαν το τέλος όλων. Για τον αιγυπτιακό λαό ο θάνατος σηματοδοτούσε μια πάση αυτής της ζωής προς την αιώνια ζωή, αλλά μόνο για τους τυχερούς και για τους δίκαιους. Οι Αιγύπτιοι όλη τους την ζωή την αφιέρωσαν στο να εξασφαλίσουν μια θέση στη αιωνιότητα.

Εμείς στην εργασία θα εστιάσουμε περισσότερο στο νέο βασίλειο. Το νέο βασίλειο δημιουργήθηκε περίπου το 1550 πχ. Κράτησε περίπου για εκατό χρόνια φέρνοντας πολλές καινοτομίες και τεχνολογίες σε πολιτισμικό επίπεδο. Σε αυτή την περιοχή βλέπουμε ότι υπάρχει έντονη αύξηση του εμπορίου. Ενώ, όταν ανέβηκε ο πρώτος φαραώ πάνω στον θρόνο πρέπει να τονίσουμε την ιδιαίτερη προσοχή που είχε δώσει προς την αρχιτεκτονική.

Η Αίγυπτος πλέον γίνεται μια τεράστια αυτοκρατορία. Ο νέος φαραώ έχει εμπλουτίσει ολόκληρο το βασίλειο με υπέρλαμπρα κτίρια, με δρόμους και σπίτια αλλά και πολυτέλεια.

Τα βασιλικά ανάκτορα ήταν πελώρια πάνω στον πιο ψηλό λόφο, για να φτάνουν τους θεούς και να τους δείχνουν ίσους. Οι Αιγύπτιοι αρχιτέκτονες και οι καλλιτέχνες κατάφεραν να μείνουν στην ιστορία με τα μεγαλοπρεπή κτίρια τους.

Οι σχέσεις των αρχαίων Αιγυπτίων και των αρχαίων Ελλήνων, μεγάλωνε στο πέρασμα των αιώνων ειδικά μετά την άφιξη του μέγα Αλεξάνδρου στην Αίγυπτο. Τότε βλέπουμε υιοθέτηση της ελληνικής γλώσσας, των εθίμων και του πολιτισμού.

Ο μέγας Αλέξανδρος δεν είχε πάει σαν κατακτητής στην αρχαία Αίγυπτο και για τον λόγο τον θαυμάζανε σαν θεό και ίδρυσαν πόλεις προς τιμήν του και την πασίγνωστη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας που ανήκει και στα θαύματα του κόσμου.

Αντίστοιχα βλέπουμε τους απογόνους του μαζί με τον αιγυπτιακό πληθυσμό να έρχονται και να κτίζουν αποικίες και βασίλεια σε διάφορα σημεία του ελλαδικού κόσμου ξεκινώντας από τις πιο κοντινές, δηλαδή την σημερινή Κρήτη.

Ο ελληνικός πολιτισμός

Όπως προαναφέραμε και στις προηγούμενες ενότητες, ο ελληνικός πολιτισμός είναι ένας από τους αρχαιότερους και σπουδαιότερους του κόσμου. Πλήθος αρχαιολογικών ευρημάτων έχουν ανακαλύψει την θρησκεία τους, τον πολιτισμό τους και τον τρόπο ζωή τους.

Οι αρχαίοι Έλληνες όπως και οι αρχαίοι Αιγύπτιοι ήταν πολυθεϊστές. Συχνά βλέπουμε τους θεούς τους να τους απεικονίζουν με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή σε αγάλματα ή ειδώλια. Για αυτούς έκτιζαν πελώριους ναούς σαν τον Παρθενώνα και έκαναν γιορτές και θεατρικά δρώμενα προς τιμήν τους σαν τα Διονύσια.

Στην ιστορία της Ελλάδας παρόλο που δεν έχουμε αρκετές πηγές για την μαγεία παρά μόνο από τους ρήτορες και τους φιλόσοφους, ξέρουμε ότι οι ισχυρότερες μάγισσες ήταν γυναίκες. Η μαγεία στην Ελλάδα σε αντίθεση με την αρχαία Αίγυπτο ήταν κάτι που κατακρίνονταν και τιμωρούνταν. Δεν τους τιμούσαν και τους θαύμαζαν παρά μόνο από εξαιρέσεις. Η μαγεία σε κάθε χώρα έχει διαφορετικό ορισμό, άρα και διαφορετική χρήση.

Παρόλο που και οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι ο θάνατος δεν ήταν το τέλος. Δεν το αντιμετώπιζαν ακριβώς με τον ίδιο τρόπο με τους Αιγυπτίους. Δεν αφοσιωνόταν όλη τους την ζωή σε αυτό. Απλά όταν πέθανε κάποιος τον έθαβαν με τα αγαπημένα του αντικείμενα και αυτά που χρησιμοποιούσε καθημερινά τα λεγόμενα κτερίσματα.

Η μαγεία στην αρχαία Αίγυπτο

Όπως θα δούμε σε αυτή την ενότητα στην αρχαία Αίγυπτο την μαγεία την ταύτιζαν με την θρησκεία. Η μαγεία για αυτούς χωριζόταν σε διαφορετικές κατηγορίες η γραπτή μαγεία που συνήθως την συναντάμε σε παπύρους και η ταφική μαγεία που σχετίζεται με την ταρίχευση. Ο αιγυπτιακός όρος της μαγείας είναι «χέκα» που συγχρόνως ήταν θεός, ο οποίος συχνά απεικονίζεται σαν παιδί.

Την μαγεία στην αρχαία Αίγυπτο συχνά την εκτελούσαν είτε ιερείς, είτε υπό την επίβλεψη ιερέων για διάφορους σκοπούς. Όπως για παράδειγμα ασθένειας ή τοκετό. Συνήθως ο σκοπός της μαγείας ήταν να βρίσκει λύση σε όλα τα προβλήματα. Εδώ βλέπουμε την αντίθεση της θρησκείας η οποία θεωρία αμαρτία τα προβλήματα.

Ιερείς ή αλλιώς μάγοι στην αρχαία Αίγυπτο είχαν το πιο σημαντικό ρόλο στην θρησκευτική ζωή. Αυτοί έκαναν τις μαγικές τελετές. Ο χώρος που τα τελούσαν ήταν κυρίως ναοί. Ένας ιερέας εκτός από μάγος μπορούσε να τελέσει και άλλο επάγγελμα. Είχαν το δικαίωμα αν ήθελαν να παντρευτούν και να κάνουν παιδιά. Τους υψηλόβαθμους τους ξεχώριζε κανείς από τα διαφορετικά ρούχα.

Η διαδικασία για να γίνει κανείς μάγος ιερέας ήταν σχετικά εύκολη. Αρχικά έπρεπε να ξέρει να διαβάζει και να γράφει, αργότερα έπρεπε να περάσει ένα τελετουργικό εξαγνισμού στο ναό.

Οι ιερείς- μάγοι λέκτορες φορούσαν μια ζώνη για να ξεχωρίζουν. Στα πρώτα χρόνια προέρχονταν μόνο από βασιλικές οικογένειες. Τα καθήκοντα τους ήταν η ανάγνωση των μαγικών παπύρων που θα οδηγούσαν τον νεκρό στην επόμενη ζωή. Συχνά τους ζωγράφιζαν δίπλα στην σαρκοφάγο. Ένα άλλο πολύ σημαντικό καθήκον τους ήταν να απαγγείλουν το θρονόνυμο στη στέψη του νέου φαραώ.

Οι ιερείς it-netcher ή αλλιώς οι πατέρες του θεού είχαν την ευθύνη να ελέγχουν τον ναό για τυχόν προβλήματα και να βεβαιώνονται πως τα προϊόντα και τα τρόφιμα φτάνουν στον ναό. Οι εξαγνισμένοι ιερείς, ανήκαν στην κατώτερη κατηγορία ιεροσύνης και τα καθήκοντα τους ήταν βοηθητικά, π.χ. μεταφορά λέμβους και άλλα. Οι προφήτες, ήταν οι υπηρέτες των θεών και έκαναν τις καθημερινές λειτουργίες προς τιμήν τους. Οι επιστάτες των μυστηρίων ήταν οι προφήτες του θεού «χέκα» και γιατροί. Οι αστρονόμοι ιερείς, μπορούσαν να υπολογίζουν το χρόνο και ένα από τα καθήκοντα τους ήταν να βρίσκουν την ακριβή ημέρα και ώρα των διάφορων θρησκευτικών τελετών. Οι ιέρειες της Αθώρ ήταν γυναίκες που έκαναν όλα τα τελετουργικά. Συνήθως δεν ήταν μόνιμες. Οι ψάλτριες του Άμμωνα συνήθως ήταν σύζυγοι ευγενών και τις ζωγράφιζαν με σείστρα και άρπες μπροστά από τις θεότητες. Οι ονειροκρίτες ήταν συνήθως γραμματείς που ήταν ειδικοί στην ερμηνεία των ονείρων. Οι νεκρικοί ιερείς του πνεύματος ήταν υπεύθυνοι για τις θυσίες και την τακτική προσφορά τροφής. Ήταν συνδεδεμένοι με την νεκρική τελετουργία

προσφορών. Οι στολιστές είχαν ως καθήκον τον στολισμό των αγαλμάτων των θεοτήτων του ναού. Ο ρόλος του Φαραώ είχε διπλή σημασία καθώς ήταν ο ανώτατος άρχοντας ο μέγιστος αρχιερέας.

Πως γίνεται κανείς μάγος

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχουμε οι περισσότεροι και καλύτεροι μάγοι προέρχονταν από την περιοχή της αρχαίας Αιγύπτου. Η μύηση τους διαρκούσε αρκετό χρόνο και εμπεριέχει τόσο διδαχές όσο και τελετουργίες. Στην αρχαία Αίγυπτο έχουμε μια μαρτυρία ότι για να γίνει κανείς μάγος έπρεπε πρώτα να μείνει για 23 χρόνια σε υπόγεια δωμάτια, για να έρθει σε άμεση επαφή με την θεά Ίσιδα, την κυρίαρχο των μαγικών στοιχείων.

Η μαρτυρία μας για την αρχαία Ελλάδα μας έρχεται από τον Ηρόδοτο. Μας μιλάει για την ιστορία του Ζαλμώξη, έναν πρώην σκλάβου του Πυθαγόρα που είχε κρυφτεί για αρκετό διάστημα σε ένα υπόγειο για να αποδείξει ότι υπάρχει άλλος κόσμος. Το διάστημα που έλειπε τον ενημέρωνε για όλα η μητέρα του.

Οι δυο προαναφερόμενες περιπτώσεις έχουν δυο κοινά σημεία και στις δυο περιπτώσεις ο μάγος έπρεπε να καταφύγει σε ένα υπόγειο δωμάτιο, αλλά κυρίαρχο πρωταρχικό ρόλο είναι η μεγάλη μητέρα , που στην πρώτη περίπτωση την συναντάμε με την μορφή της Ίσιδας. Αυτή τους παρέχει όλες τις πληροφορίες. Αν στηριχτούμε σε αυτό το κομμάτι πολλοί μπορούν πλέον να πουν επί του ασφαλούς ότι η μαγεία είναι θεϊκό χάρισμα. Διότι μαθευόμαστε από την κυρίαρχο των μαγικών στοιχείων την θεά Ίσιδα. Στην αρχαία Ελλάδα η αντίστοιχη θεότητα που υπήρχε ήταν η θεά Αφροδίτη, αλλά αυτή ήταν υπεύθυνη για να ερωτικά ξόρκια και φίλτρα.

Η μαγεία στην αρχαία Ελλάδα και οι προκαταλήψεις

Σύμφωνα με τις πηγές μας ο όρος της μαγείας άρχισε να χρησιμοποιείται στην Ελλάδα περίπου τον 5 αιώνα πχ. Τον όρο αυτό τον χρησιμοποιούσαν για θέματα προσωπικής προσβολής και δικαστικών διενέξεων, αντιζηλίας και μνησικακίας, αυτοδικίας, ερωτικού πάθους, αλλά και φόβου μπροστά στο άγνωστο.

Τα μάγια που έκανε ένας μάγος εκείνη την εποχή ήταν απλά ,όπως η οιωνοσκοπία, που ερμήνευε το πέταγμα των πουλιών, η καπνομαντεία και η πυρομαντεία, οι οποίες εξηγούσαν την καύση των σφαγίων που προσφέρονταν στους θεούς για την πρόρρηση του μέλλοντος, αλλά και η ονειρομαντεία, η οποία διασαφήνιζε τα οράματα της νύχτας. Οι αρχαίοι Έλληνες κατέφευγαν στη μαντεία για να συμβουλευτούν τους μάντεις σε κρίσιμα γεγονότα όπως έναν πόλεμο. Στην εποχή του ομήρου συναντάμε γυναίκες να κάνουν κάποιο είδους μαγικής σούπας και να το χρησιμοποιούν σαν φάρμακο. Ο Πλάτων πίστευε ότι οι μάγισσες και οι μάγοι απλά εξαπατούσαν τον κόσμο και όσοι δεν τιμωρούνταν με την θανατική ποινή έπρεπε να απομακρυνθούν από όλους τους ανθρώπους. Δηλαδή μια παρόμοια τακτική που τηρήθηκε και στο μεσαίωνα.

Η μαγεία στην αρχαία Ελλάδα σε αντίθεση με την αρχαία Αίγυπτο έπρεπε να μείνει μυστική. Οι μόνες αναφορές για την μαγεία που έχουμε γίνονται από ρήτορες και φιλόσοφους.

Οι μαγικοί ερωτικοί πάπυροι των Αιγυπτίων

Οι μαγικοί, ερωτικοί πάπυροι των Αιγυπτίων είναι πολύ γνωστοί παγκοσμίως. Το μεγάλο εγχειρίδιο βρίσκεται στην εθνική βιβλιοθήκη του Παρισιού. Το θαυμαστό ερωτικό φίλτρο είναι ένα από τα πιο γνωστά παγκοσμίως. Το κείμενο αναφέρει πως να δημιουργήσουμε αρχικά 2 κέρινες ή πήλινες φιγούρες, μια ανδρική και μια γυναικεία. Η ανδρική να μοιάζει σαν τον ένοπλο Άρη με ένα ξίφος στο δεξί χέρι. Η γυναικεία μορφή θα έχει τα χέρια δεμένα στην πλάτη και θα είναι γονατιστή. Την μαγική ουσία θα την βάλουμε στο κεφάλι και στο λαιμό της γυναίκας. Επίσης θα πρέπει να χαράξουμε τις ανάλογες μαγικές λέξεις στο κεφάλι, τα αφτιά, τα μάτια, το πρόσωπο, τη δεξιά κλείδα και τα χέρια. Την κοιλία, τα γεννητικά όργανα και τις πατούσες. Επιπλέον θα χρειαστούμε 13 χάλκινες βελόνες και θα καρφώνουμε μια σε κάθε μέρος του σώματος.

Η μαγική ουσία που αναφέραμε παραπάνω δημιουργείται από αντικείμενα του θύματος όπως για παράδειγμα μαλλιά, νύχια των χεριών ή ποδιών ή κομμάτια από τα ρούχα του. Στην ουσία ο πάπυρος μας κάνει μια ερωτική περιήγηση πάνω στην γυναικεία ανατομία του σώματος, δηλαδή πως πρέπει να λειτουργήσει η ανδρική κυριαρχία επί του σώματος κατά την ερωτική επαφή.

Μαγικά ερωτικά πινακίδια στην αρχαία Ελλάδα

Σε αντίθεση με την αρχαία Αίγυπτο, όταν έκαναν ξόρκια και φίλτρα με ερωτικό περιεχόμενο χάραζαν τις μαγικές λέξεις σε μολύβδιнос και ξύλινα πινακίδια. Αμέσως μετά το έδεναν με νήμα από ύφασμα πάνω σε ειδώλια. Το νήμα το έκαναν 365 κόμπους, δηλαδή όσες είναι και η μέρες του χρόνου και μετά κρεμούσαν τα πινακίδια στο λαιμό των ειδωλίων. Από ειδώλια δεν μας έχουν σωθεί αρκετά γιατί τα έφτιαξαν από υλικά που σπάνια διατηρούνταν εκτός Αίγυπτο.

Πως αντιμετώπιζαν οι Αρχαίοι Έλληνες τη μαγεία και ποια θέση έδιναν στις μάγισσες

Η θέση της γυναίκας γενικά στην Αρχαία Ελλάδα ήταν αποκλειστικά περιορισμένη. Μια γυναίκα – νοικοκυρά του 5^{ου} – χρυσού αιώνα ήταν απασχολημένη με την τεκνοποίηση και τη διαχείριση του σπιτιού της. Οι γυναίκες δεν επιτρεπόταν να συμμετέχουν στα κοινά και η μόνη τους έξοδος ήταν αν υπήρχε κάποιος λόγος ενώ τα ψώνια τα αναλάμβαναν οι δούλοι. Όσον αφορά την αμφίεση είναι κάτι παρόμοιο με τη σημερινή μπούρκα αφού το πρόσωπο και το κεφάλι ήταν καλυμμένα με ύφασμα που άφηνε ορατά μόνο τα μάτια. Η μετακίνηση την νύχτα ήταν απαγορευμένη δια παντός στις γυναίκες. Η στάση των Αρχαίων Ελλήνων απέναντι στη μαγεία ήταν άκρως αρνητική και ακόμα πιο αρνητική όταν υπήρχαν γυναίκες μάγισσες. Η νοοτροπία της κλασικής αρχαιότητας δεν μπορούσε να αποδεχτεί αυτή την κατηγορία των γυναικών στην κοινωνία τους. Γι' αυτό και ο «Χρυσός Αιώνας» ήταν κυρίως για τους άνδρες που είχαν όλα τα προνόμια στην κοινωνία που ζούσαν.

Οι Μάγισσες στην Αρχαία Ελλάδα

Στα αρχαία χρόνια η θέση της γυναίκας ήταν περιορισμένος. Δηλαδή βάσει νομοθεσίας απαγορευόταν να συμμετέχει στις εκλογές, απαγορευόταν να κυκλοφορεί μόνη της και κύρια ασχολία της ήταν μόνο το νοικοκυριό και η φροντίδα των παιδιών. Οι γυναίκες σ' αυτή την εποχή χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη ήταν αυτή που προαναφέρθηκε. Η δεύτερη κατηγορία ήταν οι γυναίκες οι οποίες ήταν κόρες βασιλιάδων ενός πόλης-κράτους. Δεν είχαν κάποια κύρια ασχολία καθώς ότι ήθελαν τους το προσέφεραν οι υπηρέτες αφού τα πλούτη ήταν άφθονα. Το υπηρετικό προσωπικό το οποίο ασχολούταν μαζί τους είχε την κύρια αρμοδιότητα να ετοιμάσουν τα προικιά της πριγκίπισσας για τον μελλοντικό της γάμο. Επίσης από την αρχαιότητα στόχος των

βασιλιάδων ήταν να παντρέψουν τις κόρες τους με γόνο βασιλικής οικογένειας άλλης πόλης-κράτους για να συνάψουν συμμαχίες για μελλοντικές μάχες όπου προκύψουν καθώς επίσης και να διατηρήσουν τα πλούτη τα οποία και έχουν ήδη ή να τα κάνουν περισσότερα. Η τρίτη κατηγορία γυναικών σύμφωνα με τους νόμους και την ηθική της κοινωνίας των αρχαίων Ελλήνων ήταν η χειρότερη. Πρόκειται για τις μάγισσες η οποίες ζούσαν είτε απομακρυσμένα από τις πόλεις είτε απομονωμένες σε νησιά και κανείς δεν την πλησίαζε παρά μόνο όταν υπήρχε σοβαρός λόγος είτε μετά από προτροπή από μάντεις.

Παραδείγματα των τριών κατηγοριών των γυναικών της αρχαιότητας υπάρχουν στα αρχαιότερα έπη που υπάρχουν που γνωρίζουμε μέχρι και σήμερα που δεν είναι άλλα από τα Ομηρικά Έπη. Πιο συγκεκριμένα στο δεύτερο έπος του Ομήρου, την Οδυσσεία όπου παρακολουθούμε τις περιπέτειες του βασιλιά της Ιθάκης, του Οδυσσέα και τις προσπάθειες του να γυρίσει στο σπίτι του, στη γυναίκα του την Πηνελόπη και στο γιο του τον Τηλέμαχο μετά την νικηφόρο των Ελλήνων μάχη στην Τροία. Ο Οδυσσέας στις περιπέτειες του αυτές έρχεται σε επαφή με μυθικά τέρατα, με ανθρώπους που είτε ήθελαν το κακό του είτε να τον βοηθήσουν να πετύχει τον στόχο του καθώς επίσης και με τις τρεις κατηγορίες των γυναικών που παρουσιάστηκαν πιο πάνω.

Η πρώτη από τις ξακουστές μορφές της μυθολογίας με την οποία συναντάται ο Οδυσσέας μαζί με τους συντρόφους του ήταν η μάγισσα Κίρκη. Όταν έφτασαν με το καράβι τους στο νησί της Κίρκης, ο Οδυσσέας διέταξε τους μισούς από τους συντρόφους του να κατέβουν και να εξερευνήσουν το νησί καθώς επίσης να βρουν και να φέρουν τροφή για όλους. Η ομάδα αυτή προχώρησε και ανέβηκε ένα λόφο απ' όπου είδαν ότι έβγαине καπνός. Εκεί συνάντησαν την Κίρκη που τους είπε να περάσουν μέσα. Μπήκαν όλοι εκτός από τον Ευρύλοχο που ο Οδυσσέας τον όρισε ως ηγέτη της ομάδας. Μέσα η Κίρκη τους έδωσε να φάνε και καθώς έτρωγαν τους χτύπησε με το ραβδί της και τους μεταμόρφωσε όλους σε γουρούνια. Ο Ευρύλοχος έτρεξε πίσω στον Οδυσσέα και του είπε τι έγινε καθώς τα είδε όλα απ' έξω. Ο Οδυσσέας ξεκίνησε μόνος του να την αντιμετωπίσει καθώς οι υπόλοιποι φοβήθηκαν να τον ακολουθήσουν. Στο δρόμο του Οδυσσέα εμφανίστηκε ο θεός Ερμής ο οποίος του έδωσε ένα βοτάνι για να μην τον πιάσουν τα μάγια της Κίρκης. Όταν έφτασε η Κίρκη του έδωσε να φάει και χτυπώντας τον με το ραβδί είδε πως δεν τον πιάνουν τα μάγια της. Τότε κάλεσε τον Οδυσσέα να κοιμηθεί μαζί της και ο Οδυσσέας δέχτηκε αφού πρώτα την ανάγκασε να δώσει στους συντρόφους του την κανονική τους μορφή. Τότε μαζεύτηκαν και οι υπόλοιποι και η Κίρκη τους έκανε το τραπέζι και τους πρόσφερε την φιλοξενία της. Έμειναν μαζί της για πολλούς μήνες. Σ' αυτό το διάστημα η Κίρκη αγάπησε τον Οδυσσέα και τον ήθελε να μείνει μαζί της για πάντα. Όμως οι σύντροφοι του τού έκαναν παράπονο ότι τους έλειψε η πατρίδα και ήθελαν να φύγουν. Έτσι λοιπόν λέει στον Οδυσσέα ότι δεν θα τον κρατήσει με το ζόρι και μπορεί να φύγει αφού το θέλει. Κι άρχισε να τους προετοιμάζει για το ταξίδι τους. Όμως είπε στον Οδυσσέα ότι για να καταφέρει να φτάσει στην Ιθάκη έπρεπε να κάνει ένα ταξίδι στον Άδη για να πάρει χρησμό από τον μάντη Τειρεσία για να μάθει τι άλλο τον περιμένει και πως θα βρει το δρόμο του γυρισμού για την Ιθάκη.

Η δεύτερη γυναίκα που έρχεται σε επαφή με τον Οδυσσέα και ανήκει στην ίδια κατηγορία των μαγισσών όπως και η Κίρκη είναι η Νύμφη Καλυψώ. Η Νύμφη Καλυψώ ήταν η κόρη του Άτλαντα. Στο νησί της βρέθηκε ο Οδυσσέας μετά τη μάχη που έδωσε για τη ζωή του μέσα στις θάλασσες των τεράτων Σκύλλας και Χάρυβδης. Η Καλυψώ μάζεψε τον Οδυσσέα και τον περιποιήθηκε και τον είχε μαζί της για επτά χρόνια καθώς τον είχε ερωτευτεί. Οι Θεοί του Ολύμπου όμως καθώς απουσίαζε ο Ποσειδώνας αποφάσισαν να τον βοηθήσουν να φτάσει στο σπίτι του. Ο Ποσειδώνας δεν το ήθελε αυτό γιατί ο Οδυσσέας είχε τυφλώσει τον γιο του, τον Κύκλωπα Πολύφημο. Ο Οδυσσέας όσο έμενε στο νησί της Καλυψώς δεν ήταν ευτυχισμένος πραγματικά. Κάθε μέρα πήγαινε για ώρες και καθόταν στην ακρογιαλιά αγναντεύοντας το πέλαγος κλαίγοντας. Έτσι λοιπόν ο Δίας έστειλε τον Ερμή στην Καλυψώ για να της πει να αφήσει ελεύθερο τον Οδυσσέα να γυρίσει στο σπίτι του. Αν και δεν το ήθελε αυτό, η Καλυψώ πήγε και βρήκε τον Οδυσσέα εκεί που καθόταν και του είπε να είναι ευτυχισμένος, να σταματήσει να κλαίει και να κόψει ξύλα για να φτιάξει μια σχεδία. Επίσης του έδωσε και τρόφιμα και κρασί για να έχει στο ταξίδι του αφού έτσι αποφάσισαν οι θεοί να γίνει. Απ' αυτή τη συνάντηση που είχε ο Οδυσσέας όπως και με την Κίρκη, οι γυναίκες που είχαν υπερφυσικές δυνάμεις και εξασκούσαν την μαγεία, ζούσαν απομονωμένες από τον υπόλοιπο κόσμο γιατί τις είχαν για καταραμένες και δαιμονισμένες. Έτσι, ήταν καταδικασμένες να μη νιώσουν ποτέ την πραγματική αγάπη από τον οποιοδήποτε άντρα γι' αυτό και ένιωθαν κάτι και οι δύο για τον Οδυσσέα ο οποίος ήταν πολυμήχανος και ατρόμητος και είχε μια δυναμική στον χαρακτήρα του σαν βασιλιάς που ήταν.

Μια τρίτη γυναίκα που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ζωή του Οδυσσέα ήταν η πριγκίπισσα Ναυσικά, η κόρη του βασιλιά της χώρας των Φαίακων Αλκίνοου. Σ' αυτή έφτασε ο Οδυσσέας γυμνός μετά από την μάχη με τα κύματα από τον Ποσειδώνα ενώ είχε φύγει από το νησί της Καλυψώς. Η Ναυσικά μαζί με τις φίλες της είχαν πάει στο ποτάμι για να πλύνουν τα ρούχα της πριγκίπισσας μετά από την προτροπή της θεάς Αθηνάς που έστειλε ένα όραμα στον ύπνο της. Όταν είδε τον Οδυσσέα δεν τρόμαξε όπως οι υπόλοιπες φίλες της. Ο Οδυσσέας στην αρχή δεν ήξερε αν πρόκειται για θεά ή για αρχοντοπούλα και της ζήτησε βοήθεια. Έτσι, η Ναυσικά αφού του εξήγησε ποια ήταν και που βρισκόταν φώναξε τις φίλες της πίσω και τους είπε ότι ήταν απλά ένας ναυαγός που θέλει βοήθεια και όχι ένας κακός άνθρωπος. Εκείνες τον πήγαν στο ποτάμι για να λουστεί και του έδωσαν ρούχα, τρόφιμα και κρασί. Όταν τελείωσαν ξεκίνησαν να πάνε στο ανάκτορο για να μπορέσει ο Οδυσσέας να ζητήσει βοήθεια από τον βασιλιά Αλκίνοο και τη βασίλισσα Αρήτη. Οι Φαίακες δέχτηκαν με χαρά να βοηθήσουν τον Οδυσσέα. Του έφτιαξαν ένα καράβι, οργάνωσαν γλέντι καθώς επίσης και αγώνες προς τιμή του φιλοξενούμενου τους. Στο γλέντι τους αυτό υπήρχε και τραγουδιστής ο οποίος στα τραγούδια του έλεγε για τον Αχιλλέα που πέθανε στον Τρωικό Πόλεμο καθώς και για τον ίδιο τον Οδυσσέα που πέρασε πολλές περιπέτειες για να φτάσει στην Ιθάκη χωρίς όμως να ξέρει ότι ο Οδυσσέας ήταν ο ξένος που ζήτησε την βοήθεια τους.

Από τις τρεις γυναίκες που συνάντησε ο Οδυσσέας η Ναυσικά ήταν αυτή που τον βοήθησε χωρίς να θέλει για αντάλλαγμα την αγάπη του. Όμως όταν περιποιήθηκε και έντυσε τον Οδυσσέα με ωραία ρούχα είδε κι αυτή με τη σειρά της πόσο ωραίος άντρας ήταν.

Πώς καταλάβανε κανείς ότι ήταν μαγεμένος και πως λύνονταν τα μάγια

Σε όλο τον αρχαίο κόσμο υπήρχε η αντίληψη ότι αν ένας άνθρωπος έπεφτε θύμα μαγείας φαινόταν από τα παρακάτω χαρακτηριστικά: είτε θα είχε θέμα με μια ασθένεια είτε με τα επαγγελματικά του. Με βάση άλλων πηγών γνωρίζουμε ότι και τις επιδημίες τις εποχής ή αρρώστιες που δεν μπορούσαν να γιατρέψουν οι θεραπευτές τα θεωρούσαν μαγεία. Τέλος μαγεία θεωρούσαν αν ένας ρήτορας ξεχνούσε το κείμενο του, ο καθηγητής δεν μπορούσε να κάνει το μάθημα ή κάτι τους εμπόδιζε να πιστεύουν στο θεό. Τα μέτρα που έπρεπε να πάρουν για να λύσουν τα μάγια ήταν να ανακαλύψουν και να καταστραφούν τα ανάλογα αντικείμενα. Μόλις τα βρουν και τα καταστρέψουν αντικείμενα όπως το καταδεσμικό δαχτυλίδι ή το μολύβδινο πινακίδιο, πρέπει να το ρίξουμε στην θάλασσα ή στο ποτάμι.

Πως συνδέεται η μαντική, η θρησκεία με την μαγεία

Η μαντική σε αντίθεση με την μαγεία στην αρχαία Ελλάδα ήταν αποδεκτή. Συχνά η μαντική ταυτιζόταν με την θρησκεία διότι είχαν κοινά σημεία. Την αναγνώριση μιας ανώτερης θεϊκής δύναμης, με την οποία προσπαθούν να επικοινωνήσουν. Στην μαντική ο άνθρωπος παρακαλεί την ανώτερη θεϊκή δύναμη για να του δώσει γνώσεις και πληροφορίες για το μέλλον. Η μαγεία αντίθετα βρίσκει λύσεις σε προβλήματα που δεν μπορούν να επέμβει η θρησκεία και η μαντική.

Ο πιο γνωστός χώρος για μαντική πρόβλεψη ήταν το μαντείο το Δελφών. Η μαντική ικανότητα ήταν μέσα στην ιστορία του ελληνικού πολιτισμού και ήταν ένα από τα πιο σταθερά στοιχεία αλλά χάθηκε με το πέρασμα των αιώνων.

Τα Καβείρια Μυστήρια

Τα Καβείρια Μυστήρια στην κλασσική και την ελληνιστική Εποχή ανέδειξαν το νησί της Σαμοθράκης καθώς το επισκέπτονταν θεωροί, μύστες και απλοί άνθρωποι απ' όλον τον κόσμο της Ασίας, της Θράκης και της Μακεδονίας για να μυηθούν στα Καβείρια Μυστήρια. Επίσης πολλοί βασιλιάδες, πρίγκιπες, άρχοντες, στρατηγοί, ιστορικοί και ρήτορες έρχονταν για να μυηθούν στα Καβείρια Μυστήρια με σκοπό να γίνουν καλύτεροι άνθρωποι και να έχουν μια καλύτερη τύχη.

Ο Σάωνας, ο γιός του Ερμή ή του Δία και της νύμφης Φαίνης ήταν ο πρώτος που έμεινε στο νησί της Σαμοθράκης και επίσης υπήρξε και νομοθέτης του νησιού διαιρώντας τους υπόλοιπους κατοίκους σε πέντε φυλές. Καθεμιά είχε το όνομα ενός από τα πέντε παιδιά του. Σύμφωνα με μια διαφορετική παράδοση ιδρυτής της θρησκείας των Καβειρίων Μυστηρίων ήταν ο Ιάσωνας αφού όλοι όσοι συμμετείχαν στην Αργοναυτική Εκστρατεία. Επιπλέον, μια ακόμα εκδοχή του Λατίνου ποιητή Βιργίλιο για την προέλευση της θρησκείας αυτής ο Αινείας έφερε τη θρησκεία από τη Φρυγία στην Τροία. Η Καβείρια Λατρεία ήταν πολύ κατώτερη από το Δωδεκάθεο καθώς οι θεοί της αντιπροσώπευαν φυσικές δυνάμεις.

Στο νησί της Σαμοθράκης υπήρχε μια πρωταρχική θεότητα με το όνομα Αξίερος η οποία αντιπροσώπευε τη θεά της γονιμότητας. Σύζυγος της ήταν ο Κάδμιλος ο οποίος έχει συνοδεία του τους δαίμονες Κάβειρους. Αργότερα προστέθηκαν οι θεότητες Αξιόκερσος, ο θεός του κάτω κόσμου και η γυναίκα του Αξιόκερσα. Στο δωδεκάθεο θα μπορούσε κανείς να τους αντιστοιχίσει με τον Άδη και τη Δήμητρα.

Στα Μυστήρια ήταν όλοι ευπρόσδεκτοι με εξαίρεση αυτούς που επιβαρύνονταν με ανόσιες πράξεις. Τα Μυστήρια αυτά είχαν σκοπό να απομακρύνουν τον φόβο που έχουν όλοι οι άνθρωποι για τον θάνατο και να αποκαλύψουν το τι γίνεται η ψυχή του ανθρώπου μόλις πεθαίνει. Επίσης υπήρχε ένα ιερό στο οποίο απαγορευόταν σε όλους η είσοδος. Δεν υπάρχουν ολόκληρα κείμενα σχετικά με την λατρεία παρά μόνο σκόρπιες πληροφορίες που αποκαλύπτουν πως κύριο στοιχείο της λατρείας ήταν η αρπαγή, ο γάμος της θεάς της γονιμότητας με το θεό του κάτω κόσμου. Κάτι παρόμοιο με την αρπαγή της Περσεφόνης από τον Άδη.

Η τελετή της μύησης ήταν και φυσική καθώς επίσης και ψυχολογική με κύριο θέμα της την γέννηση. Ακόμα και σήμερα δεν υπάρχουν στοιχεία για μετεμψύχωση και αθανασίας της ψυχής. Σκοπός αυτών των μυστηρίων ήταν να εξαλείψει τις λανθασμένες απόψεις των ανθρώπων για την ανάσταση, αθανασία και μετεμψύχωση της ψυχής για μια καλύτερη ζωή και έναν αξιοπρεπή θάνατο. Η μύηση αποτελούνταν από δύο στάδια: μια απλή μύηση η οποία γινόταν την νύχτα με μεγάλες δάδες που συμβόλιζαν το εσωτερικό φως της ψυχής που θα έβγαινε προς τα έξω. Το δεύτερο στάδιο ήταν μια προφορική διδασκαλία που έπρεπε να καταλάβει τα θεϊκά σύμβολα που του εξηγούσαν τη σημασία τους.

Ένα παράδειγμα μύησης των Καβειρίων Μυστηρίων αποτελούσε η Μυρτάλη, η οποία μετά την μύηση ονομάστηκε Ολυμπιάδα, η μητέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Στα Καβείρια Μυστήρια γνώρισε και τον μελλοντικό σύζυγο της Φίλιππο Β΄ παρά τις αντιρρήσεις του στρατηγού του Αντίπατρου. Η ευγενική της καταγωγή και η μύηση της την έκανε να ξεπεράσει την μέση γυναίκα και σόκαρε την ανδροκρατούμενη κοινωνία.

Οι αντιρρήσεις του Αντίπατρου για το γάμο της Ολυμπιάδας με τον βασιλιά Φίλιππο Β΄ τον έκαναν ορκισμένο εχθρό της Ολυμπιάδας που την περιέγραφε ως γόησσα φιδιών και μάγισσα όπως επίσης και τους υποστηρικτές της. Αυτό έδειχνε καθαρά ποια ήταν η άποψη των Μακεδόνων για την μαγεία.

Τα Διονύσια μυστήρια

Ο ολύμπιος θεός Διόνυσος ήταν υπεύθυνος για το γλέντι, τα αμπέλια, το χορό και την καλοπέραση. Η λατρεία του ξεκίνησε από τα βάθη τις Μικράς Ασίας. Στον ελλαδικό χώρο τον συναντάμε από τα προϊστορικά χρόνια καθώς τα θρακικά φύλλα διαδίδων την λατρεία του. Το πρόβλημα που καλείται να λύσει ο μελετητής στην ανίχνευση των Διονυσιακών και Ορφικών μυστηρίων, εκτός των ελάχιστων και πολλές φορές αντιφατικών πληροφοριών, είναι αφενός ποια η σχέση του Ορφέα με τον Διόνυσο, και αφετέρου η ανακάλυψη του ποιος προηγείται ποιου. Ο Διόνυσος είναι ο «νεότερος» θεός που εντάχθηκε στο αρχαιοελληνικό πάνθεο, ο οποίος όμως επίδρασε καταλυτικά μετά τον 6ο αιώνα, τόσο στην θρησκεία όσο και στην τέχνη, το θέατρο και την ποίηση. Γι' αυτόν έγραψε ο ιστορικός Ηρόδοτος¹. Σύμφωνα με την μυθολογία ο Διόνυσος ήταν υιός Θεού -του Δία - και μίας θνητής της Σεμέλης, την οποία γονιμοποίησε ο Δίας, με τη μορφή χρυσής βροχής.

Η Ήρα από ζήλια έπεισε την Σεμέλη όταν ήταν σε εν - Δια- φέρουσα, να ζητήσει από τον Δία να εμφανιστεί μπροστά της με την Θεϊκή μορφή του. Η Σεμέλη δεν άντεξε την θέα του Θεού και πέθανε. Ο Δίας για να σώσει το βρέφος Διόνυσο, τον μεγαλώνει στον μηρό του, από όπου βγήκε όταν ήρθε η μέρα να γεννηθεί. Έτσι ο Διόνυσος λέγεται ότι έχει διπλή γέννηση.

Στην Ορφική εκδοχή του μύθου ο Διόνυσος Ζαγρέας γιος του Δία και της Περσεφόνης, ως βρέφος κατασπαράσσεται από τους Τιτάνες μετά από προτροπή της Ήρας. Η Αθηνά σώζει την καρδιά του Διόνυσου την οποία παρέδωσε στον Δία, ο οποίος στην συνέχεια γεννά επίσης για δεύτερη φορά τον Διόνυσο. Ο Δίας όμως εξοργισμένος από την πράξη των Τιτάνων τους κατακεραυνώνει, και από τη στάχτη τους, προσθέτοντας λίγο νερό, έφτιαξε την ανθρώπινη φυλή. Επειδή όμως οι Τιτάνες είχαν φάει τον Διόνυσο πέρασε μέσα τους το Θεϊκό στοιχείο, και από αυτούς σε εμάς. Έτσι είχαν πλέον μέσα τους Θεϊκή φύση αλλά και ένα βαρύ αμάρτημα. Συνεπώς σε επίπεδο συμβολισμού, ο άνθρωπος οφείλει να νικήσει το «τιτανικό» στοιχείο, και να ενωθεί με το Θεό-Διόνυσο, ενισχύοντας το ενυπάρχον σε αυτόν Θεϊκό στοιχείο του Διόνυσου Ζαγρέα».

Και στις δύο εκδοχές του μύθου λοιπόν, έχουμε έναν Θεό που «πεθαίνει» και «αναγεννιέται». Συνεπώς έχουμε για πρώτη φορά στον Ελληνικό χώρο την εμφάνιση ενός Θεού που, υπόκειται σε φθορά, θάνατο και αναγέννηση, κάτι που πριν θεωρούνταν αδιανόητο. Ο «Θεϊκός θάνατος» και η «αναγέννηση», συμβολίζει τις περιοδικές λειτουργίες της Φύσης, τις καταστροφές, τις εναλλαγές ζωής και θανάτου της. Συμβολισμοί που θα είναι εφεξής κοινό μοτίβο τόσο στα Μικρά, όσο και στα Μεγάλα Διονύσια και Ελευσίνια Μυστήρια, είτε με το μύθο του Διόνυσου, είτε με εκείνο της Περσεφόνης και της

¹ (Ηρόδοτος Δ, 79,3): "Σκύθαι δὲ τοῦ βακχεύειν περὶ Ἑλλήσι ὄνειδίζουσι· οὐ γὰρ φασι εἰκὸς εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τοῦτον ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους"

αναζητούσας, ως Δηώ, Δήμητρας. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο οι Πελασγοί άκουσαν για τον Διόνυσο πολύ αργότερα από τα ονόματα των άλλων Θεών.

Ο Πausανίας αναφέρει τον Πήγασο, ιερέα του Διόνυσου από την Βοιωτία, ο οποίος πήγε στην Αθήνα το άγαλμα του Θεού θέλοντας να εισαγάγει την λατρεία του. Οι Αθηναίοι όμως δεν τον δέχθηκαν μίας και ο Διόνυσος πρόσβαλε τα αιδοία των Αθηναίων ανδρών με νόσο την οποία δεν μπορούσαν να θεραπεύσουν, εξαναγκάζοντάς τους να τον λατρεύουν φτιάχνοντας φαλλούς για χάρη του.

Ο Ευριπίδης στις Βάκχες, παριστάνει τη διονυσιακή λατρεία σαν είδος «παγκόσμιας θρησκείας», η οποία προέρχονταν από τα βουνά της Λυδίας και της Φρυγίας, σύμφωνα όμως με τους περισσότερους σύγχρονους μελετητές ο Διόνυσος είναι θρακικής προέλευσης. Σταδιακά ο Διόνυσος από Θεός του τρύγου και του οίνου, θα μεταβληθεί σε Θεό των γυναικών, η λατρεία των οποίων ήταν «οργιαστική».

Ταυτόχρονα από Θεός της ευθυμίας γίνεται ο «πάσχων Θεός» στον οποίο ήταν αφιερωμένοι οι 3 μήνες του χειμώνα, κατά τους οποίους κατέβαινε στον κάτω κόσμο. Στην συνέχεια έρχονταν ξανά στην ζωή την άνοιξη (όσον καιρό δηλαδή ο αδελφός του Απόλλωνας ο κύριος του δελφικού χώρου, έλειπε στους Υπερβόρειους). Τους μήνες αυτούς αντί για τον παιάνα του Απόλλωνα αντηχούσε στους Δελφούς ο διθύραμβος, το λατρευτικό τραγούδι του Διονύσου. Τότε και οι Βάκχες των Δελφών ανέβαιναν στον Παρνασσό για να χαιρετήσουν την «ανάσταση του». Οι Βάκχες πριν την τέλεση των διονυσιακών τελετουργιών υποβάλλονταν σε διάφορα τελετουργικά καθαρότητα, που περιλάμβαναν νηστεία, αλλά και σεξουαλική αποχή. Κατά την διάρκεια των τελετουργιών οι Βάκχες «βάκχευαν» έπεφταν δηλαδή σε «θρησκευτική μανία» δια μέσω των τελετουργικών χορών, τραγουδιών και κραυγών υπό των ήχο κυμβάλων. Οι Βάκχες δρούσαν αλλόφρονες σε κατάσταση καταληψίας υπό την επήρεια του πνεύματος που τις είχε καταλάβει. Εδώ ανιχνεύεται και ο Διονυσιακός μυστικισμός, σύμφωνα με τον οποίο ο Διόνυσος ενωνόταν με τις ψυχές των μυημένων μέσω της τελετουργικής «έκστασης».

Σήμερα, υπάρχουν ακόμα απομεινάρια από τις τελετές προς τον Θεό Διόνυσο. Στην περιοχή της Θράκης και συγκεκριμένα στον Νομό Έβρου της πόλης της Αλεξανδρούπολης, κάθε καλοκαίρι τον μήνα Αύγουστο οργανώνουν τη γιορτή του κρασιού σύμφωνα με τους αρχαίους μύθους που συμπεριλαμβάνει πολύ ποτό, κρασί, φαγητό, χορό και τραγούδι. Η διάρκεια του είναι 7 με 10 μέρες, και η έναρξη του υπολογίζεται με το παλιό παραδοσιακό τρόπο, δηλαδή με το πότε θα έχει Πανσέληνο.

Τα Ελευσίνια Μυστήρια

Τα Ελευσίνια Μυστήρια, παρόλο που ήταν μυστικές θρησκευτικές τελετές είναι αυτά που έχουμε αρκετές πληροφορίες. Η λατρεία τους διήρκεσε περίπου 1.000 χρόνια. Πίστευαν μια γυναικεία θεότητα, την αρχαία γαία. Με το πέρασμα των αιώνων το όνομα την άλλαξε σε Δήμητρα. Η θεά η ίδια είχε προσφέρει στους ανθρώπους το σιτάρι για να τρέφονται και τα μυστήρια για να την θαυμάζουν.

Σύμφωνα με το παραδοσιακό μύθο, κυρίαρχο ρόλο στα Ελευσίνια Μυστήρια έπαιζε και η κόρη της θεάς, η Περσεφόνη. Αυτή αντιπροσώπευε τα φυτά που φεύγουν το χειμώνα. Σύμφωνα με τον μύθο η Περσεφόνη έλειπε 6 μήνες που είχαμε χειμώνα στον κάτω κόσμο μαζί με τον άντρα της και επειδή η μαμά της στενοχωριόταν για αυτό άλλαζε και ο καιρός.

Τα Ελευσίνια Μυστήρια μπορούσαν να τα γιορτάσουν όλοι ακόμα και οι δούλοι, και ήταν γνωστά σε όλο τον ελλαδικό κόσμο. Το μυστήριο γινόταν, μετάβαση των ιερών της Ελευσίνας στην Αθήνα, ευλογία της πόλης από τις ιέρειες της θεάς Δήμητρας, επιστροφή των ιερών δια μέσου της ιεράς οδού στην Ελευσίνα ακολουθώντας πεζοί οι πιστοί.

Ο χορός στην αρχαία Ελλάδα

Όπως είδαμε και σε προηγούμενες ενότητες, ο χορός στην αρχαία Ελλάδα ταυτίζεται με την θρησκεία τους. Τον χρησιμοποιούσαν στην αποφυγή του κακού και στην επικοινωνία με τους θεούς (Jane Elen Harison, Τελετουργικά Δρώμενα στην Αρχαία Ελληνική Θρησκεία, (μτφρ. Ε. Παπαδοπούλου), Ιάμβλιχος, Αθήνα 1997: 45-47.).

Τα δρώμενα με μαγικό χαρακτήρα που έχουν σαν σκοπό την εξασφάλιση της ευετηρίας όπου ο χορός είναι το αναπόσπαστο τμήμα αυτών των εκδηλώσεων. Ο χορός δρα είτε κοσμικά, είτε τελετουργικά είτε και με τα δυο αυτά μαζί χαρακτηριστικά.

Βλέπουμε ότι παρόλο που ο χορός ήταν κοινωνικό και πολιτιστικό δρώμενο ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο θρησκευτικό του χαρακτήρα. Υπάρχουν περιορισμένος αριθμός πληροφοριών από τα θρησκευτικά δρώμενα. Υπήρχαν σε όλες τις εποχές αλλά προσηλωθήκαμε στην κλασική.

Οι 9 μούσες

Όπως αναφέρει ο Ησίοδος στη Θεογονία:

“Η Μνημοσύνη κοιμήθηκε στην Πιερία με τον γιο του Κρόνου και γέννησε αυτές τις παρθένες, που απαλύνουν τους πόνους μας και μας κάνουν να ξεχνάμε τα βάσανά μας. Εννέα συνεχείς νύχτες ο συνετός Δίας ανεβαίνοντας στο ιερό κρεβάτι του κοιμόταν δίπλα στη Μνημοσύνη, μακριά από όλους τους αθανάτους. Ύστερα από έναν χρόνο, όταν οι εποχές και οι μήνες είχαν συμπληρώσει τον κύκλο τους και όταν πέρασαν πολλές μέρες, η Μνημοσύνη γέννησε εννέα κόρες..., που όλες τις μάγευε η μουσική...”.

Τα ονόματα των Μουσών είναι: Καλλιόπη, Κλειώ, Ευτέρπη, Θάλεια, Μελπομένη, Τερψιχόρη, Ερατώ, Πολύμνια και Ουρανία.

Είναι οι θεές προστάτιδες της λογοτεχνίας, επιστήμης και των τεχνών. Πηγές γνώσης και έμπνευσης, αρχικά για τους Έλληνες και στη συνέχεια για τους Ρωμαίους. Διασκέδαζαν τους Ολύμπιους στα συμπόσια τους τραγουδώντας τους με τις ακούραστες φωνές τις θείες μελωδίες και τους ύμνους, παίζοντας την λύρα. Τραγούδησαν ακόμη θρηνητικά στην ταφή του Αχιλλέα. Κυρίως υμνούσαν το Δία και το μεγαλείο του. Το πόσο στενά δεμένες ήταν μαζί του φαίνεται από το ότι τις αποκαλούσαν «Ολυμπιάδες». Σπανιότερα δόξαζαν με τα τραγούδια τους το γένος των ανθρώπων και τους φημισμένους ήρωες. Όταν μεγάλωσαν, έγιναν πολύ έξυπνες και πανέμορφες. Είχαν ιδιαίτερη αγάπη στη μουσική, δεν τις ενδιέφεραν οι ανθρώπινες ασχολίες και αναζητούσαν ήσυχο τόπο για να αφιερωθούν στις Καλές Τέχνες. Έλεγαν πως ο Πίερος, βασιλιάς της Μακεδονίας σύμφωνα με τη μυθολογία,

έφερε από εκεί τη λατρεία τους στη Βοιωτία. Ο Πίερος, μάλιστα, απέκτησε εννιά κόρες, στις οποίες έδωσε το όνομα των Μουσών, Πιερίδες. Ήταν όμως τόσο αλαζονικές, ώστε προκάλεσαν τις Μούσες να παραβγούν μαζί τους στο τραγούδι. Οι Μούσες τις νίκησαν, όπως ήταν φυσικό και για να τις τιμωρήσουν, τις μεταμόρφωσαν σε φλύαρες κίσσες.

Η Καλλιόπη ήταν η προστάτιδα της επικής ποίησης και της ρητορικής, καθώς και όλων των καλών τεχνών. Ήταν η μεγαλύτερη, η πιο σεβαστή, η πιο σοβαρή, η πιο σοφή και η πιο αποφασιστική από τις Μούσες.

Η Κλειώ ήταν η Μούσα της Ιστορίας. Το όνομά της προέρχεται από το ρήμα κλείω, που σημαίνει αφηγούμαι ή κάνω γνωστό.

Η Ευτέρπη στην ελληνική μυθολογία ήταν η μούσα της αυλητικής τέχνης και της Λυρικής ποίησης.

Η Τερψιχόρη ήταν η Μούσα του χορού. Σύμβολο της ήταν η λύρα, ο αυλός και το τρίγωνο. Μερικές φορές αναφέρεται ως μητέρα των Σειρήνων. Το όνομά της προέρχεται από το ρήμα τέρπω (ευφραίνω) και το ουσιαστικό χορός.

Η Ερατώ ήταν η Μούσα της λυρικής ποίησης και των ύμνων. Απεικονίζεται πάντα με μία λύρα και σχεδόν γυμνή. Ήταν προστάτιδα του γάμου και του έρωτα. Κύριο σύμβολό της ήταν η λύρα, αλλά και η κιθάρα. Σύμφωνα με το μύθο, η Μούσα Ερατώ είναι αυτή που επινόησε τα ερωτικά ποιήματα, το γάμο, την ποίηση και την μουσική.

Η Μελπομένη ήταν Μούσα της τραγωδίας, παρά τα χαρούμενα τραγούδια της. Στην αρχή, θεωρούταν μούσα του μέλους, εξ' ου και το όνομά της. Το όνομά της προέρχεται από το ρήμα μέλπω που σημαίνει υμνώ.

Η Θάλεια ήταν προστάτιδα της ευθυμίας. Ανακάλυψε την κωμωδία, τη γεωμετρία, την αρχιτεκτονική και τη γεωργία. Ήταν, επίσης, προστάτιδα και των Συμποσίων. Είχε υπό την προστασία της τη βουκολική ποίηση, δηλαδή τα αντίστοιχα σημερινά δημοτικά τραγούδια και αργότερα την κωμωδία.

Η Πολύμνια ήταν η Μούσα των ιερών ύμνων και της ευγλωττίας. Η εμφάνισή της φαινόταν σαν να διακατέχεται από κάποια βαθιά σκέψη και ανάμνηση. Είναι μία πολύ σοβαρή γυναίκα, συλλογισμένη και στοχαστική.

Η Ουρανία θεωρούταν εφευρέτης και προστάτιδα της Αστρονομίας και της Αστρολογίας.

Οι μάντεις στην αρχαιότητα

Οι μάντεις στην αρχαιότητα ήταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα. Όποιος δεν τους σεβόταν ή τους πρόσβαλλε διέπραττε ύβρη και τιμωρούνταν από τον νόμο της πολιτείας. Ήταν άνθρωποι που μπορούσαν μυστικά να συνδέονται με τα στοιχεία της φύσης και να ενώνονται με τις δυνάμεις της γης.

Στην αρχαία Ελλάδα δεν υπήρχε οργανωμένη θρησκεία με την έννοια του δόγματος. Υπήρχε η μύηση σαν αρχή θεραπείας, τα λογής ιερατεία, οι θυσίες ταύρων και βοδιών (οι εκατόμβες) οι πομπές, η πίστη στο δωδεκάθεο και πολλές φορές η αναζήτηση του ενός Θεού που στέκει πάνω από όλα χωρίς βέβαια να μπορούν να το γνωρίζουν με σιγουριά.

Υπήρχαν οι ιερείς και οι ιέρειες, οι οποίες έκαναν θυσίες επειδή στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό τοποθετούσαν την γυναίκα ψηλότερα και γι' αυτό το λόγο μπορούσαν να της αποδώσουν θέση στο ιερατείο.

Στο μαντείο των Δελφών, για παράδειγμα, οι μάντεις κατέβαιναν σε κρύπτες, οραματίζονταν το μέλλον, μασούσαν φύλλα που προκαλούσαν κραδασμούς στον εγκέφαλο και τότε οι ιερείς ή ιέρειες στα λογής μαντεία μούνταν σε απαντήσεις για το μέλλον.

Ποια ήταν η Πυθία;

Αρχικά, πρέπει να τονίσουμε ότι όταν μιλάμε για την μάντισσα Πυθία δεν αναφερόμαστε σε μια γυναίκα μόνο. Διότι υπήρξαν πολλές, και κάθε μάντισσα εκτός από το κανονικό όνομα της λάμβανε και το παρατσούκλι Πυθία. Ο τίτλος Πυθία εμφανίζεται για πρώτη φορά στον Ηρόδοτο.

Συγχρόνως έως τρεις Πυθίες υπήρχαν στο μαντείο, δύο τακτικές και μια αναπληρωματική, η οποία όφειλε να είναι έτοιμη να αντικαταστήσει την μια από τις δύο εάν λιποθυμούσε. Η Πυθία δεν επιλεγόταν από κάποια ειδική οικογένεια ούτε παρακολουθούσε κάποιο ειδικό κύκλο μαθημάτων. Ήταν μια πολύ συνηθισμένη χωρική, που δεν είχε ειδικά χαρίσματα. Τα πρώτα χρόνια επέλεγαν νεαρές και παρθένες κοπέλες αλλά μετά από μια ιστορία που ένας άντρας μετά από χρησμό έκλεψε και βίασε μία άλλαξαν τον κανονισμό να είναι μια ηλικιωμένη γυναίκα πάνω από 50 ετών. Το μαντείο των Δελφών.

Το μαντείο των Δελφών

Το μαντείο των Δελφών είναι από τα αρχαιότερα, σπουδαιότερα μαντεία σε ολόκληρο των ελλαδικό χώρο. Σε αυτό ήταν οι σημαντικότεροι μάντεις όλων των αιώνων. Βρίσκεται στους πρόποδες του Παρνασσού. Στην αρχή υπήρχε ένα ιερό που ήταν αφιερωμένο στην θεά της γης πολύ πριν αφιερωθεί στον Απόλλωνα και στην Αθηνά.

Για να χρησιμοποιήσουν το μαντείο πρώτα έβλεπαν αν ήταν μέσα ο θεός για να τους απαντήσει στα ερωτήματα τους. Αρχικά, φαίνεται ότι αρκούσε γι' αυτό να παρατηρήσουν την πτήση των πουλιών. Αλλά, καθώς οι ζωοθυσίες αποκτούσαν όλο και μεγαλύτερη αξία και η σπλαχνοσκοπεία έτεινε να αντικαταστήσει την ορνιθομαντεία, γρήγορα άρχισαν να προτιμούν τη θυσία του ζώου. Η κρυολουσία μιας κατσίκας ήταν η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα, εάν το ζώο έτρεμε σύσσωμο τότε ήταν η κατάλληλη μέρα για χρησμοδοσία αν όχι τότε έπρεπε να αναβληθεί.

Η Πυθία η μεγαλύτερη μάντισσα της ελληνικής ιστορίας, ακολουθούσε μια δική της τακτική. Πριν μπει στο μαντείο λουζόταν στα ιερά νερά της Κασταλίας Πηγής, μασούσε φύλλα δάφνης και έπινε νερό.

Αργότερα, οι πιστοί πλήρωναν τον φόρο που ονομαζόταν πέλανος στους ιερείς. Αφού, πλήρωναν είχαν το δικαίωμα να πάνε πιο κοντά στο ναό. Πριν όμως πάρουν την μαντεία ή την προφητεία τους έπρεπε να εξαγνιστούν και οι ίδιοι και μετά πλησίαζαν τον βωμό.

Ο ρόλος στην αρχαία Ελλάδα ξέρουμε ότι ήταν κατώτερος και αυτό το συναντάμε ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση. Μια γυναίκα δεν μπορούσε να πάρει χρησμό μόνη της αλλά χρειαζόταν αντιπρόσωπο και τον λάμβανε είτε προφορικά είτε γραπτά. (Harissis, Haralampos V. (2014). «A Bittersweet Story: The True Nature of the Laurel of the Oracle of Delphi»)

Ποιος ήταν ο μάντης Κάλχας;

Στα ομηρικά έπη ο Κάλχας παρουσιάζεται ως γιος του Θέστορα (Θεστορίδης), με σταθερή γενεαλογία στις διάφορες πηγές, όχι όμως με σταθερό τόπο καταγωγής ή ταφής. Η καταγωγή του τον δένει με τον θεό της μαντικής Απόλλωνα και με άλλους μάντεις, κάτι που ήταν συνηθισμένο στην αρχαιότητα. Με αυτόν τον τρόπο, με την κληρονομικότητα, εξηγούνταν αλλά και του αποδίδονταν εξαιρετικές ικανότητες και δείχνεται ότι και οι μάντεις ανήκαν σε μια κλειστή συντεχνία, όπως άλλοι τεχνίτες. Χάρη, λοιπόν, στην πατρική του καταγωγή συνδέεται με τον μάντη Αργοναύτη Ίδμονα. Αυτή η συγκεκριμένη συγγένεια κάνει τον Κάλχα απόγονο του μάντη Μελάμποδα, και τελικά του ίδιου του Απόλλωνα.

Αδελφός του θεωρείται ο Αλκμάων, όμως ο Θέστορας της δωδέκατης ραψωδίας που αναφέρεται ως πατέρας του θα πρέπει να είναι ομώνυμος με τον πατέρα του Κάλχα ήρωας, χωρίς όμως να μπορεί να αποκλειστεί τίποτε. Ο Υγίνος του αποδίδει και δύο αδελφές, τη Λευκίππη και τη Θεονόη.

Σε αντίθεση με τη συμφωνία της γραπτής παράδοσης ως προς την γενεαλογία του Κάλχα, οι πηγές διαφωνούν σχετικά με τον τόπο γέννησής του. Η καταγωγή του από τις Μυκήνες, που ακολουθεί και ο Υγίνος, μπορεί να βασιστεί στις περιγραφές του Ευριπίδη για τον αντίκτυπο που είχε εκεί η είδηση του θανάτου του μάντη στη Μικρά Ασία. Από την άλλη, ο Πausanias αναφέρει ότι ο Κάλχας κατοικούσε στα Μέγαρα, όπου και τον επισκέφθηκε ο Αγαμέμνωνας για να ζητήσει τη συμμετοχή του στην εκστρατεία εναντίον της Τροίας. Οι σύγχρονοι συγγραφείς θεωρούν πιθανότερη την αργίτικη καταγωγή του μάντη, καθώς ο παππούς του αναφέρεται μερικές φορές ως Άβας.

Για τον τρόπο που πέθανε υπάρχουν δυο διαφορετικές εκδοχές αλλά η πρώτη είναι η επικρατέστερη. Ο Κάλχας γνώριζε ότι θα πέθαινε όταν θα συναντούσε μάντη καλύτερό του. Πράγματι, γνώρισε τον Μόψο, αναμετρήθηκαν στις ικανότητες μαντικής κι αφού ο Μόψος νίκησε, ο Κάλχας πέθανε από την λύπη του ή κατά άλλους αυτοκτόνησε. Μια ακόμη πιθανή εκδοχή του θανάτου του ήταν η εξής: κάποιος προφήτης του είχε πει ότι δεν θα προλάβαινε να πιει κρασί από το αμπέλι που καλλιεργούσε, όμως ο Κάλχας τον αμφισβήτησε. Έτσι όταν έφτασε η μέρα να δοκιμάσει το κρασί του αμπελιού του, ο προφήτης του υπενθύμισε τα λόγια του, και ο Κάλχας έσκασε από τα γέλια του, χωρίς να προλάβει να δοκιμάσει το κρασί.

Λατρεία Ίσιδος και Όσιρη

Αρχικά πρέπει να αναφέρουμε το γεγονός ότι γενικά είναι δύσκολο να εντοπιστούν στοιχεία από τα αιγυπτιακά μυστήρια. Αυτό που ξέρουμε είναι ότι οι αιγυπτιακές θεότητες, έχουν διδάσκει τους ιερείς ότι το νερό είναι βασικό στοιχείο για να μυήσουν τους πιστούς αλλά και να το χρησιμοποιήσουν στις καθάρσεις.

Το ανθρώπινο ον από πολύ νωρίς έψαχνε μια ανώτερη δύναμη. Συναντάμε να θαυμάζει το θείο στην αρχή σε υπαίθριους χώρους, αργότερα σε οικοδομημένα ιερά και ναούς.

Το ιερατείο του θεού Όσιρη και της θεάς Ίσιδας χώριζε τους ιερείς σε κατηγορίες. Ο πρώτος λεγόταν προφήτης, ο δεύτερος θείος πατήρ, ο τρίτος εξαγνιστής. Ο ανώτερος ιερέας με τίτλο αρχιερέας είχε πάντοτε ξυρισμένα το πρόσωπο και το κεφάλι του για να δείχνει αγνός. Τέλος υπήρχαν και οι υμνωδοί που ήταν και άντρες και γυναίκες, αυτοί τραγουδούσαν και έπαιζαν αυλούς, άρπες και κύμβαλα.

Οι ιερείς της Ίσιδας απαντούσαν στον λαό πάντα με μύθους και συμβολικές φράσεις θεωρούσαν ότι ήταν επικίνδυνο να είναι υπερβολικά μορφωμένος ο απλός λαός και για αυτό τον λόγο τοποθετούσαν και διάφορα σύμβολα έξω από τους ναούς. Ένα από αυτά τα σύμβολα είναι και οι σφίγγες.

Μαγική βίβλος των νεκρών

Αρχικά θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η βίβλος των νεκρών ανήκε στους αρχαίους Αιγυπτίους και δεν μοιάζει σε καμία περίπτωση ούτε με το κοράνι, ούτε με την δικιά μας την βίβλο. Πρέπει να τονίσουμε ότι σε αντίθεση με το Ισλάμ και το χριστιανισμό, οι αρχαίοι Αιγύπτιοι ήταν πολυθεϊστές. Πάμε να δούμε τώρα τι ακριβώς ήταν η μαγική βίβλος των νεκρών. Η μαγική βίβλος των νεκρών αναφέρεται σε μια σειρά από κείμενα. Το όνομα της το πήρε πριν μάθουμε ακριβώς τι γράφει πάνω. Το μόνο που ήξεραν τότε ήταν ότι τα κείμενα τα βρίσκανε σε νεκροταφεία και σαρκοφάγους.

Η μαγική βίβλος των νεκρών στην πραγματικότητα είναι οδηγός για να βοηθήσει τον νεκρό με τους κινδύνους που θα συναντούσε στον άλλο κόσμο. Ο άλλος κόσμος στην βίβλο παρουσιάζεται σαν δωμάτιο κρίσης, μόνο οι άξιοι έμεναν αθάνατοι. Την βίβλο των νεκρών συχνά την εντοπίζουμε στα κείμενα των πυραμίδων και ειδικά στις βασιλικές οικογένειες.

Μαγικά υλικά των αρχαίων Αιγυπτίων

Αιγυπτιακά ξόρκια, μαγικά κείμενα τα χρησιμοποιούσαν συνήθως για προστασία. Τα ξόρκια συχνά τα συναντάμε χαραγμένα στους τοίχους των ταφών ή των σαρκοφάγων. Σπανιότερα σε παπύρους, πέτρες, φυλακτά και βάζα.

Ένα από τα πιο γνωστά όργανα ήταν τα μαγικά ραβδία ή μαγικά μαχαίρια. Σκοπός αυτών ήταν να διώχνει μακριά τα κακά πνεύματα. Συνήθως το έφτιαχναν από τα δόντια του υποπόταμου. Επάνω του είχε ζωγραφισμένο ισχυρά ζώα όπως το λιοντάρι.

Τα φυλακτά ήταν συνήθως σε μορφή κολιέ, αλλά υπήρχαν και τα άλλα που τα τοποθετούσαν είτε στο σπίτι, είτε τα κρατούσαν στο χέρι. Συνήθως τα φυλακτά τα έθαβαν με τους κατόχους τους και ένα μικρό ποσοστό κληρονομούνταν στα παιδιά τους.

Μαγικές τελετουργίες

Πρέπει να τονίσουμε ότι οι τελετές μαγείας γινόντουσαν σε συγκεκριμένες μέρες. Έπρεπε να υπολογίσουν ακριβώς το σημείο του ήλιου και της σελήνης. Στη συνέχεια οι ιερείς που θα έκαναν την τελετουργία έπρεπε να περάσουν από μια διαδικασία εξαγνισμού, ο οποίος επιτυγχανόταν μέσα από κάποιες πρακτικές αλλά και κάποιους

περιορισμούς για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Έπρεπε να αποφεύγονται συγκεκριμένες τροφές, να αφαιρεθούν οι τρίχες από όλο το σώμα και να ξεπλύνουν το στόμα τους με νάτρον. Μετά πλένονταν με καθαρό νερό και φορούσαν λινή ενδυμασία και καινούργια υποδήματα. Εκτός από τους ιερείς, έπρεπε να εξαγνισθεί και ο χώρος στον οποίο θα γινόταν η τελετουργία. Αρχικά έριχναν στο δάπεδο νερό το οποίο μετά σκουπιζόταν με μια ειδική σκούπα και ύστερα έριχναν άμμο και πρόσθεταν στο χώρο καπνό. Συχνά αυτές τελετές είχαν και συνοδεία μουσικής για να έχουν την προστασίας της θεάς Αθώρ.

Ταφικές τελετουργίες

Όπως γνωρίζουμε οι αρχαίοι Αιγύπτιοι όλη τους την ζωή την αφιέρωναν στο να αποκτήσουν μια θέση στην αιωνιότητα και για αυτό είναι ένας από τους λόγους που έμειναν στην ιστορία με την ταρίχευση τους. Έβλεπαν τον θάνατο απλά σαν μικρή παύση προς την αιώνια ζωή.

Επειδή πίστευαν οι αρχαίοι Αιγύπτιοι στην αιώνια ζωή, έπρεπε οι τάφοι τους να είναι να είναι οι καλύτεροι ποιοτικά. Φρόντιζαν να εξασφαλίσουν τους καλύτερους αρχιτέκτονες και καλλιτέχνες, καθώς το έργο ήταν χρονοβόρο και πολυδάπανο. οι τάφοι για την αποφυγή των επιθέσεων των εχθρικών δυνάμεων και δαιμονικών οντοτήτων είχε μαγικούς πλίνθους στον νεκρικό θάλαμο. Αυτοί οι πλίνθοι ήταν τέσσερις και τοποθετούταν στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα.

Η ιστορική διαδικασία της Ταρίχευσης

Η ταρίχευση η αλλιώς μουμιοποίηση είναι ένας από τους πιο γνωστούς λόγους που έμεινε η αρχαία Αίγυπτος στην ιστορία. Το στάδιο της ταρίχευσης ήταν το πρώτο βήμα πριν να φτάσει κανείς στην αιώνια ζωή.

Το πρώτο βήμα ήταν το πλύσιμο του σώματος που αποσκοπούσε στον εξαγνισμό του. Αυτό το βήμα εντασσόταν στο μαγικοθρησκευτικό πλαίσιο καθώς συνδεόταν με την μυθολογία και την κοσμογονική αντίληψη των Αιγυπτίων. Μετά το πλύσιμο και τον εξαγνισμό ακολουθούσε η αφαίρεση των εσωτερικών οργάνων. Πρώτος αφαιρείτο ο εγκέφαλος μέσω της ρινικής οδού. Ύστερα ακολουθούσαν τα υπόλοιπα όργανα κάποια από τα οποία τοποθετούνταν μέσα στα κανωπικά αγγεία για την προστασία τους. Η καρδιά, η οποία θεωρείτο σημαντική, διότι πιστευόταν πως είναι το κέντρο όλων των

συναισθημάτων του ανθρώπου, παρέμενε μέσα στο σώμα προστατευμένη από κάποια φυλαχτά. Τέλος το σώμα αλειφόταν με διάφορα αρωματικά έλαια. Αυτό το στάδιο είχε μαγική και τελετουργική υπόσταση. Το άρωμα στην αιγυπτιακή αντίληψη συνδεόταν με το «θεϊκό», έτσι είχε σχέση με την αναγέννηση και την μεταμόρφωση του νεκρού με την θεϊκή μορφή του στην άλλη ζωή. Ύστερα, σειρά είχε η επίδεση του σώματος με ταινίες η οποία προφύλασσε το σώμα και το διατηρούσε ακέραιο. Εν συνεχεία, πάνω στην μούμια τοποθετούνταν προσωπεία και ολοκληρωνόταν η εξωτερική διακόσμηση. Τα προσωπεία διαδραμάτιζαν σημαντικό μαγικό ρόλο.

Αιγυπτιακός τρόπος ταφής στα προδυναστικά χρόνια

Ο πρώτος είδος ταφής, ανήκει σε αυτή την χρονική περίοδο. Τότε συνήθιζαν να θάβουν τους νεκρούς σε απλούς λάκκους στην άμμο της ερήμου. Εκείνα τα χρόνια τα σώματα δεν τα έκαναν ταρίχευση. Εξαιτίας όμως του κλίματος, τα σώματα ακολουθούσαν από μόνα τους την διαδικασία της μουμιοποίησης, με την αποξήρανση.

Αυτός ο τρόπος ταφής βλέπουμε ότι είναι ο ίδιος που συναντάμε και στον ελλαδικό χώρο τα παλαιολιθικά με νεολιθικά χρόνια. Στην παλαιολιθική εποχή, έχουμε δυο τρόπους ταφείς. Ο πρώτος, ο πιο συνηθισμένος ήταν το άνοιγμα μιας τρύπας στο έδαφος στα θεμέλια του σπιτιού, μετά τοποθετούσαν το νεκρό σε βρεφική στάση με κόκαλα από θηράματα γύρω του και μια πέτρα στο θώρακα του. Ο δεύτερος τρόπος απαιτεί πάλι το άνοιγμα μιας τρύπας στο έδαφος στα θεμέλια του σπιτιού, ο νεκρός όμως σε αυτήν την περίπτωση τοποθετείται μέσα σε ένα πιθάρι. Σε οποιαδήποτε περίπτωση αν πέθανε και άλλος στο σπίτι ξανά άνοιγαν την ίδια τρύπα. Στην νεολιθική εποχή συναντάμε να θάβουν τους νεκρούς τους είτε σε κιβώτια, είτε σε πιθάρια.

Οι ταφικές τελετουργίες στην αρχαία Ελλάδα

Όπως αναφέραμε και σε πιο πάνω ενότητα οι αρχαίοι Έλληνες, σε αντίθεση με τους αρχαίους Αιγυπτίους δεν αφιέρωναν όλη τους την ζωή στο να αποκτήσουν μια θέση στην αιωνιότητα. Αντίθετα συναντάμε να θάβουν τους νεκρούς τους είτε σε κιβώτια, είτε σε πιθάρια ακόμα από την νεολιθική εποχή μαζί με αγαπημένα αντικείμενα τους και αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν στην καθημερινότητα τους.

Σε κάποιες περιοχές του ελλαδικού χώρου βλέπουμε και τον παραδοσιακό μύθο, ο οποίος ήταν γνωστός και τον δύο χωρών. Ο μύθος λέει ότι ο νεκρός έπρεπε να δώσει κέρματα στον βαρκάρη που θα του μεταφέρει την ψυχή. Συνήθως αυτά τα κέρματα τα τοποθετούσαν στα μάτια των νεκρών.

Στην παλαιολιθική εποχή, έχουμε δυο τρόπους ταφής. Ο πρώτος, ο πιο συνηθισμένος ήταν το άνοιγμα μιας τρύπας στο έδαφος στα θεμέλια του σπιτιού, μετά τοποθετούσαν το νεκρό σε βρεφική στάση με κόκαλα από θηράματα γύρο του και μια πέτρα στο θώρακα του. Ο δεύτερος τρόπος απαιτεί πάλι το άνοιγμα μιας τρύπας στο έδαφος στα θεμέλια του σπιτιού, ο νεκρός όμως σε αυτήν την περίπτωση τοποθετείται μέσα σε ένα πιθάρι. Σε οποιαδήποτε περίπτωση αν πέθανε και άλλος στο σπίτι ξανά άνοιγαν την ίδια τρύπα.

Στην βυζαντινή εποχή βλέπουμε να θάβουν τους νεκρούς είτε με απλό εγκιβωτισμό, είτε τα πόδια να ακουμπούν σε βράχους, είτε ακόμα άνοιγαν τρύπες μέσα στο βράχο και τους τοποθετούσαν έτσι. Σε αυτή την περίοδο τα κτερίσματα είναι ελάχιστα διότι δεν συνηθίζονταν.

Σε όλες τις χρονικές περιόδους πρέπει να τονίσουμε ότι τα νεκροταφεία βρίσκονταν έξω από τα τείχη των πόλεων, διότι δεν τους το επέτρεπε η θρησκεία τους.

Οι σαρκοφάγοι

Οι σαρκοφάγοι ανήκουν στην αιγυπτιακή ιστορία. Η πρώτη που δημιουργήθηκαν ήταν ξύλινες σε ορθογώνιο σχήμα. Υπολογίζεται ότι αυτές που δημιουργήθηκαν πρώτες ήταν για διπλωμένα σώματα για αυτό είναι και μικρές. Αργότερα με το πέρασμα των αιώνων των βάζα των νεκρών σε όρθια θέση.

Οι πιο πλούσιοι είχαν διάφορες σαρκοφάγους και στις βάζαν την μία μέσα στην άλλη για προστασία. Αργότερα ανακαλύφθηκε μια ξύλινη σανίδα που ήταν στο ίδιο σχήμα με το νεκρό και το τοποθετούσαν από πάνω.

Ένα πολύ γνωστό παράδειγμα για το πώς ήταν η σαρκοφάγος έχουμε από την 21 δυναστείας. Εκείνη την περίοδο φοβόντουσαν το καινό και για αυτό σε κάθε άδειο χώρο βλέπουμε επιγραφές με μαγικό και θρησκευτικό χαρακτήρα. Την νεκρή την έχουν στολισμένη. Της έχουν βάλει μεγάλα σκουλαρίκια και ένα τεράστιο περιδέραιο. Στην μέση κάθε καλύμματος της σαρκοφάγου έβαζαν πάντα έναν σκαραβαίο, που ήταν το σύμβολο της αναγέννησης.

Τα κανωπικά αγγεία

Τα κανωπικά αγγεία οφείλουν το όνομα τους στην πόλη κάνωπο στο δέλτα του ποταμού Νείλου, όπου λατρεύονταν ο θεός Όσιρης, που εδώ παίρνει τη μορφή αγγείου με μεγάλη κοιλία και ανθρώπινο κεφάλι. Τα κανωπικά αγγεία βρίσκονται πάντα ανά 4 ανάμεσα στα κτερίσματα και στους νεκρούς από τη 18 δυναστεία πήραν την μορφή ανθρώπων και ζώων.

Η χρήση τους ήταν να προστατεύουν τα σπλάχνα των νεκρών. Τα όργανα μόλις τα έβγαζαν από το σώμα ακολουθούσαν μια διαδικασία για την συντήρησή τους. Τέλος τοποθετούσαν σε συγκεκριμένα κανωπικά αγγεία υπό την προστασία από τους 4 γιους του Ώρου.

Ο Αμσέτ προστάτευε το συκώτι που τοποθετούταν στο αγγείο με το ανθρώπινο κεφάλι, ο χάπι τους πνεύμονες που περιείχονταν στο αγγείο με το μπαμπούινο, ο Ντουαμουτέφ το στομάχι, στο αγγείο με το τσακάλι και τέλος ο Χεμπεσενουέφ τα έντερα στο αγγείο με το κεφάλι του γερακιού.

Η ψυχοθεραπεία των ζώων στον αρχαίο κόσμο

Αρχικά θα ξεκινήσουμε ορίζοντας με το τι εννοούμε ψυχοθεραπεία. Ήταν μια μέθοδος θεραπείας που χρησιμοποιούσαν ως μέσο θεραπείας, τον σκύλο ή την γάτα.

Η συγκεκριμένη μέθοδος εντοπίζεται από τα προϊστορικά χρόνια. Αναπαραστάσεις σπηλαίων υποδηλώνουν ότι η πρώτη σχέση που εμφανίστηκε μεταξύ ζώου και ανθρώπου, ήταν των λύκων και των αρχανθρώπων.

Αρχαία Αίγυπτος: Ο σκύλος αποτέλεσε σεβάσμιο όν και θεοποιήθηκε κατά τους αρχαίους Αιγύπτιους. Απεικονίσθηκε σε ταφικά ευρήματα των Φαραώ. Τρεις χιλιάδες χρόνια πριν, υπάρχουν και οι πρώτες αναφορές εκτροφής σκύλων από ιερείς, αλλά μόνο για ευγενείς και βασιλιάδες, για διάφορους σκοπούς όπως το κυνήγι. Παρατηρείται και διαχωρισμός καθαρόαιμων φυλών, πολλών από τις οποίες, διατηρούνται και σήμερα. Όταν ένα σκυλί πέθαινε, οι ιδιόκτητες ξύριζαν τα φρύδια τους, έβαζαν λάσπη στα μαλλιά τους και θρηνούσαν για μέρες. Ακόμα και οι κοινοί πολίτες εξοικονομούσαν χρήματα, με σκοπό να ταριχεύσουν τα σκυλιά τους και μετέπειτα τα έθαβαν σε μια από τις πολλές νεκροπόλεις ζώων της Αιγύπτου.

Αρχαία Ελλάδα: Ο σεβάσμιος ρόλος που αποδίδονταν στα σκυλιά, διαφαίνεται διακριτά από την πρόσδοση θετικών χαρακτηριστικών σε αυτά, τόσο από τα επικά αριστουργήματα της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας, όσο και από τη μυθολογία και τέχνη. Ο σκύλος δεν είναι πλέον προνόμιο των ευγενών, αλλά όλων των πολιτών. Στην ελληνική μυθολογία, ο Όμηρος στο επικό έργο «Οδύσσεια», εξυμνεί την αφοσίωση και πίστη του Άργους, του σκύλου του Οδυσσέα. Ο Άργος, ήταν ο μόνος που αναγνώρισε τον Οδυσσέα κατά την επιστροφή του όντας μεταμφιεσμένο σε επαίτη, κουνώντας την ουρά του και μετέπειτα ξεψύχησε.

Αρχαία Αίγυπτος: Η αλληλοεπίδραση των αρχαίων Αιγυπτίων με τις γάτες, χρονολογείται περί τα 9,500 χρόνια πριν, όπως αυτό υποδεικνύεται από αρχαιολογικά σκελετικά ευρήματα αλλά και από κεραμικά που απεικονίζουν γάτες.

Οι Αιγύπτιοι λοιπόν, θεωρούσαν ότι οι γάτες ήταν αθάνατες, με συνακόλουθο και το φαινόμενο της μαζικής ταφής και μουμιοποίησης αυτών, έτσι ώστε οι ψυχές τους να μεταβαίνουν στην άλλη ζωή. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις, τοποθετούσαν και τροφή στα φέρετρα αυτών των ζώων, ενώ ενδεικτικό είναι ότι ο θάνατος της γάτας συνοδεύονταν από περίοδο μεγάλου θρήνου.

Αρχαία Ελλάδα: Γενικότερα, η χρήση της γάτας ήταν περιορισμένη κατά τους ελληνιστικούς χρόνους και οι πεποιθήσεις των αρχαίων Ελλήνων μάλλον αρνητικές, κάτι το οποίο σχετίζεται και με τις εκάστοτε θρησκευτικές τυπολατρίες. Η διάδοσή της στην αρχαία Ελλάδα, επιτεύχθηκε τόσο από τη μετακίνηση των πληθυσμών εκείνης της περιόδου, όσο και από τις θαλάσσιες συμμαχίες. Εν συνόλω, οι γάτες δεν ήταν σύνηθες ζώο στην αρχαία

Ελλάδα και περισσότερο η κατοχή τους εξυπηρετούσε λόγους περιέργειας και διασκέδασης, πάρα πρακτικούς σκοπούς. Όταν υπήρχε βέβαια, λόγος εξολόθρευσης τρωκτικών τις χρησιμοποιούσαν.

Η αιγυπτιακή γλώσσα: εισαγωγή

Σύμφωνα με διάφορες εικόνες των αρχαίων Αιγυπτίων ο κόσμος βασίζεται στην σταθερή πορεία του ήλιου και των ουράνιου σωμάτων, τις πλημμύρες του Νείλου, η τα θρησκευτικά δρώμενα. Το βιβλίο των νεκρών που γράφτηκε την εποχή του νέου βασιλείου χαρακτηρίζει τον θάνατο ως νύχτα ανάδυσης στη ζωή.

Η γραφή στην αρχαία Αίγυπτο ξεκίνησε από έναν απλό πολίτη από το γεγονός ότι η Αίγυπτος ήταν πάρα πολύ πλούσια και είχε τεράστιο βασίλειο. Οπότε έπρεπε να μετριοούνται οι φόροι που πλήρωναν οι άνθρωποι στον Φαραώ ανάλογα με αυτά που έβγαζαν.

Αυτή την δουλειά αργότερα την ανέλαβαν οι γραφείς και την εκτελούσαν στα δικαστήρια, στις βιβλιοθήκες, στα ιερά, στα θησαυροφυλάκια, στο στρατό και στα ταφικά μνημεία.

Για να γίνει κανείς γραφέας έπρεπε πρώτα να τελειώσουν τη σχολή και να ξεκινήσουν τη σταδιοδρομία τους στις κρατικές υπηρεσίες, στο ιερατείο ή στις καλές τέχνες. Οι γραφείς έμαθαν να γράφουν σε διάφορες μορφές καθώς η αιγυπτιακή γραφή εξελίχθηκε από ιερογλυφική, δημοτική, ιερατική και κοπτική. Την διάδοση της γλώσσας και της γραφής την συναντάμε και στον ελλαδικό χώρο στην ελληνιστική εποχή καθώς επίσης και αργότερα.

Η δημιουργία της γραφής

Στους Αιγύπτιους τη γραφή την είχε δώσει ο Θεός Θωθ, ο Θεός της Σοφίας. Περίπου το 3150 π.Χ. (Πρώιμη Δυναστική Περίοδος) άρχισαν να χρησιμοποιούν σύμβολα για να εξηγούν ορισμένες απλές έννοιες όπως για παράδειγμα ένα άτομο, ένα μέρος, ένα ζώο ή μια κατοχή σύμφωνα με τον Αιγυπτιολόγο Miriam Lichtheim. Υπάρχει το ενδεχόμενο η πρώτη χρήση της γραφής να ήταν για εμπορικούς λόγους και για τιμές αγαθών. Όμως τα πρώτα αποδεικτικά στοιχεία αιγυπτιακής γραφής ανακαλύφθηκαν σε τάφους με τη μορφή Λιστών Προσφοράς στην Πρώιμη Δυναστική Περίοδο.

Σύμφωνα με τους ίδιους τους αρχαίους Αιγυπτίους κάποιος που πεθαίνει απλά μεταβαίνει από το ένα στάδιο στο επόμενο. Με πιο απλά λόγια υπήρχε η μεταθανάτια ζωή για τους νεκρούς όπου οι ζωντανοί τους θυμούνται προσφέροντας φαγητό και ποτό. Ανάλογα με το ποιος ήταν ο νεκρός είχε και μεγαλύτερες προσφορές αν ήταν κάποιο σημαντικό άτομο. Στη λίστα που γραφόταν τι προσφέρεται στον νεκρό υπήρχε μια μικρή επιτομή όπου αναφερόταν το ποιος ήταν ο νεκρός. Όμως οι λίστες αυξάνονταν συνεχώς και κάποιος άγνωστος είχε την ιδέα να αντικαταστήσει τις λίστες με προσευχή γιατί όσο πιο μεγάλη γινόταν η λίστα τόσο πιο δύσκολα θα κινείται για περισσότερες Προσφορές. Μόλις ολοκληρωνόταν η προφορική προσευχή που αντικατέστησε τις λίστες, γραφόταν

πάνω στους τάφους και οργανώνονταν παραστάσεις. Κάπως έτσι η φαντασία ορισμένων έκανε τις Λίστες των αξιωματούχων ολόκληρες ιστορίες και έτσι γεννήθηκε η Αυτοβιογραφία. Αυτό μαζί με την προσευχή έγιναν τα πρώτα δείγματα της αιγυπτιακής λογοτεχνίας με ιερογλυφικό σενάριο.

Ένα άλλο πολύτιμο από τα δώρα του Θεού Θωθ ήταν τα ιερογλυφικά. Τα σημάδια με τα οποία ξεκίνησαν να γράφουν οι Αιγύπτιοι δεν μπορούσαν να καταργηθούν γιατί κάτι τέτοιο θα έκανε τα παλιότερα κείμενα να μην έχουν νόημα. Τα ιερογλυφικά ήταν η κύρια δουλειά ενός γραμματέα όπου ανέπτυξε το ιερατικό σενάριο, όπου απλούστευε παλιότερες εκδόσεις των ιερογλυφικών συμβόλων.

Τα ιερογλυφικά χρησιμοποιούνταν σε όλες τις μορφές γραφής αλλά υπήρχαν κυρίως στα μνημεία και στους ναούς. Στα μνημεία ήταν χωρισμένα σε ομάδες σε ομοιόμορφα ορθογώνια. Το ιερατικό δεν χρησιμοποιήθηκε αρχικά από όλους. Πρώτα ξεκίνησε στα θρησκευτικά κείμενα αλλά μετά προχώρησε σε πολλούς άλλους τομείς όπως οι επιχειρήσεις, κείμενα μαγείας, νομικά έγγραφα, διαθήκες κ.ά. γραφόταν σε πάπυρο ή όστρακα και ασκήθηκε σε πέτρα ή ξύλο. Το 800 π.Χ. μπήκε σε μια ευθεία γραμμή αλλά θεωρήθηκε ως μη φυσιολογική ιερατική γραφή. 100 χρόνια μετά καταργείται και τη θέση του παίρνει το δημοτικό σενάριο που προέρχεται από το Δέλτα της κάτω Αιγύπτου το 1069 π.Χ. και συνέχισε μέχρι και την Ρωμαϊκή Περίοδο μέχρι το 30 Κ.Χ. όπου αντικαταστάθηκε από το Κοπτικό σενάριο.

Το Κοπτικό ήταν το σενάριο των Κοπτών, Αιγυπτιακών Χριστιανών που χρησιμοποιούσαν το ελληνικό αλφάβητο με μερικές προσθήκες από το Δημοτικό σενάριο. Δηλαδή στη γλώσσα τους χρησιμοποίησαν τα φωνήεντα της ελληνικής στη γραφή τους για να κάνουν το νόημα καλύτερο και πιο σαφές. Με το Κοπτικό σενάριο αντιγράφηκαν και διατηρήθηκαν σημαντικά έγγραφα και βιβλία της Καινής Διαθήκης. Επίσης το Κοπτικό σενάριο χρησιμοποιήθηκε στην κατανόηση των ιερογλυφικών.

Σήμερα ο κόσμος είναι προκατειλημμένος με τα αιγυπτιακά ιερογλυφικά. Πιστεύει ότι δεν ξέρει κανείς να τα διαβάσει. Στην πραγματικότητα τα ιερογλυφικά χρησιμοποιούνταν μέχρι και την Ρωμαϊκή Περίοδο. Όμως όσο αναπτυσσόταν το Κοπτικό σενάριο τόσο ξεθώριαζε στη μνήμη του κόσμου η ιερογλυφική γραφή. Μέχρι την αραβική εισβολή τον 7ο αιώνα μ.Χ. κανείς στην Αίγυπτο δεν καταλάβαινε πλέον τι σήμαιναν τα ιερογλυφικά.

Ακόμα και οι Ευρωπαίοι τον 17ο αιώνα δεν ήξεραν τι είναι καν τα ιερογλυφικά μέχρι που ο Γερμανός μελετητής Athanasius Kircher είχε τη γνώμη ότι κάθε σύμβολο από τα ιερογλυφικά είχε κάποιον ορισμό.

Άλλοι μελετητές προσπάθησαν να αποκρυπτογραφήσουν τα ιερογλυφικά όταν ένας υπολοχαγός από τον στρατό του Ναπολέοντα ανακάλυψε στην Αίγυπτο την περίφημη Πέτρα της Ροζέτας όπου πάνω υπήρχε μια διακήρυξη γραμμένη σε 3 γλώσσες: στα ελληνικά, ιερογλυφικά και δημοτική.

Η αρχαία αιγυπτιακή γλώσσα και γραφή

Όπως είπαμε και σε άλλη ενότητα, η αρχαία Αίγυπτος ήταν ένας από τους αρχαιότερους πολιτισμούς. Ιδιαίτερη ανάπτυξη είχε το 3100 μέχρι και το 332 π.Χ. Χαρακτηριστικά του πολιτισμού αυτού είναι τα ταφικά έθιμα και μνημεία και οι ναοί από λίθο.

Η αιγυπτιακή γλώσσα ήταν ένα μείγμα από διαφορετικές γλώσσες. Η γραφή και η ανάγνωση ήταν προνόμιο των ιερέων, καθώς ο απλός λαός δεν ενδιαφερόταν για τη συντακτική δομή της γλώσσας του.

Η πρώτη γραφή των αρχαίων Αιγυπτίων ήταν τα ιερογλυφικά. Αυτά κυριάρχησαν την πρώιμη περίοδο 3150 μέχρι το 2613 π.Χ. Σύμφωνα με τον αιγυπτιακό μύθο ο θεός Θωθ ήρθε και έδωσε ο ίδιος την ικανότητα στον άνθρωπο να γράφει με την προειδοποίηση ότι οι λέξεις μπορούν να βλάψουν, να θεραπεύσουν, να ανυψώσουν, να καταστρέψουν, να καταδικάσουν, ακόμη και να αναστήσουν κάποιον από τον θάνατο στη ζωή.

Που κατευθύνεται η αιγυπτιακή γραφή

Τα ιερογλυφικά μπορούσαν να διαβαστούν είτε από αριστερά προς δεξιά είτε από δεξιά προς αριστερά. Σε μια γραμμή αν τα ζώα και οι άνθρωποι κοιτούσαν προς τα δεξιά τότε η γραφή είναι αριστερόστροφη και ισχύει και το ανάποδο.

Γραφική ύλη

Οι γραφείς-χαράκτες και καλλιτέχνες χρησιμοποιούσαν τα ιερογλυφικά πάνω σε: πέτρα, όστρακα, ασβεστόλιθο και θραύσματα από πήλινα αντικείμενα καθώς επίσης και κομμάτια από πήλινα όστρακα. Τα πήλινα όστρακα χρησιμοποιούνταν ως πρόχειρη γραφική ύλη για αντιγραφές εγγράφων, λογαριασμών και αποσπάσματα λογοτεχνικών έργων. Επίσης σε ξύλινες σανίδες και επιδέσμους που τύλιγαν τις μούμιες έγραφαν επίσης νεκρικά κείμενα.

Ο πάπυρος ήταν το πιο διαδεδομένο υλικό για την εξελληνισμένη απόδοση της αιγυπτιακής γλώσσας. Στα αιγυπτιακά η λέξη για τον πάπυρο ήταν *pa-per-aa* (υλικό του φαραώ). Ίσως από εκεί να χρησιμοποιήθηκε στη λατινική και αργότερα στην αγγλική γλώσσα η λέξη *paper* για τη σύγχρονη βασική ύλη για το γράψιμο όλων των ανθρώπων ανεξαιρέτως γλώσσας το χαρτί. Ο πάπυρος παραγόταν από το καλαμοειδές φυτό με το ίδιο όνομα που φύτρωνε στις όχθες του ποταμού Νείλου. Διατηρείται στην ξηρασία, γι' αυτό και οι περισσότεροι πάπυροι που διασώθηκαν προέρχονταν από την έρημο.

Η τάξη των γραφών

Στα αρχαία χρόνια ελάχιστοι ήταν αυτοί που ήξεραν γράμματα και ήταν κυρίως Έλληνες. Λίγοι ήταν κι αυτοί που ήξεραν να γράφουν και να διαβάσουν. Τα ιερογλυφικά τα χρησιμοποιούσαν αυτοί που ανήκαν σε υψηλότερα κοινωνικά στρώματα ούτως ώστε να αποκλείσουν τους λαϊκούς. Στην Αίγυπτο δεν γνωρίζουμε πολλά για τους γραφείς γιατί οι μαρτυρίες γι' αυτούς βρέθηκαν γραμμένες πάνω σε πάπυρους. Για γραφίδες χρησιμοποιούσαν βούρλα μήκους 15 με 25 εκατοστών. Το έξυναν για να του δημιουργήσουν μύτη και ακολούθως την βουτούσαν σε δοχεία με μαύρη ή κόκκινη βαφή γιατί αυτά τα χρώματα χρησιμοποιούσαν στο γράψιμο. Η γραφίδα αυτή είναι πρόγονος των μετέπειτα κονδυλοφόρων που παρήγαγε μια πολύ πιο λεπτή γραμμή σε σχέση με άλλες. Τα χρώματα γίνονταν από ορυκτές, μεταλλικές ή φυτικές ουσίες και ώχρες αναμειγμένες με κόλλα και νερό. Την εποχή των Πτολεμαίων χρησιμοποιήθηκε μελάνι από μόλυβδο. Με αυτά τα υλικά οι αρχαίοι Αιγύπτιοι έγραφαν μόνο Ελληνικά.

Η δουλειά του γραφέα ήταν αρκετά καλή για την εποχή αυτή γιατί αποτελούσε ένα πολύ καλό μέλλον για τους νέους γι' αυτό και οι γονείς τους τους έστελναν στις σχολές αυτές. Βέβαια οι σχολές αυτές δεν ήταν δωρεάν και στην Αίγυπτο υπήρχε η παράδοση ο γιος να ακολουθεί το επάγγελμα του πατέρα του, ακόμα και ο Φαραώ όπως επίσης και ο τελευταίος εργάτης της τότε κοινωνίας. Αντίθετα τα κορίτσια μάθαιναν γραφή και ανάγνωση για λόγους επαγγέλματος αλλά και για πνευματική ευχαρίστηση. Τα παιδιά μάθαιναν γραφή και ανάγνωση ύμνων, ποιημάτων, διηγημάτων με πολλές ώρες εξάσκηση.

Πρόγονος του σημερινού τετραδίου των μαθητών στα σχολεία αποτελούσε ένας ασβεστόλιθος ο οποίος είχε χαραγμένες γραμμές ή τετράγωνα. Από τα αρχαία χρόνια το πρόγραμμα των μαθημάτων και των ασκήσεων ήταν αυστηρό και απαιτούσε αρκετή πειθαρχία. Από τότε υπήρχε το ξύλο και η τιμωρία στους μαθητές από τους δασκάλους τους πάντα με την αφορμή πως με αυτό τον τρόπο τα παιδιά θα γίνουν καλύτεροι, εξυπνότεροι και σκληρότεροι άνθρωποι. Στόχος των μαθημάτων αυτών ήταν να μάθει περισσότερους από 700 διαφορετικούς χαρακτήρες για να τους σχεδιάζει με ευκολία καθώς υπήρχε παράλληλα και η ζωγραφική και ο σχεδιασμός.

Οι σχέσεις των αρχαίων Ελλήνων και αρχαίων Αιγυπτίων

Πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι παρόλο που δεν υπολόγιζαν σαν δύναμη τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο με τον λαό της Κρήτης είχαν πολύ καλές επαφές.

Από το 3000 π.Χ. βλέπουμε ότι είχαν πολυάριθμες σχέσεις και ίσως πήραν από αυτούς στοιχεία για την θρησκεία της Αιγύπτου και τον Μινωικό κόσμο. Επιπλέον βλέπουμε τα αρχαία ιερογλυφικά τους στις περιοχές του ποταμού Νείλου.

Όλα τα στοιχεία που έχουμε βρει μας δίνουν την εικόνα ότι οι Κρήτες επισκέφτηκαν πολλές φορές την Αίγυπτο. Η επίδραση του Μινωικού πολιτισμού φαίνεται πάνω στην τέχνη τους και μας φανερώνει πως η δική τους ήταν σε ανώτερο επίπεδο.

Πριν ακόμα κατακτηθεί η Περσία από την αρχαία Αίγυπτο το 525 π.Χ. οι σχέσεις Ελλάδος και Αιγύπτου εντοπίζονται σε δύο χρονικές περιόδους. Η πρώτη τελείωσε με τον Μινωικό πολιτισμό το 1400 π.Χ. και κράτησε περίπου μέχρι το 1340 π.Χ. Οι εντονότερες επαφές ήταν την ύστερη εποχή του χαλκού, δηλαδή όταν οι Φοίνικες και οι Έλληνες ανταγωνίζονταν για το ποιος θα κυριαρχήσει στην Μεσόγειο.

Σύμφωνα με αντικείμενα που ανακαλύφθηκαν στις ανασκαφές της Κρήτης, παρόλο που βρήκαμε και αιγυπτιακά αντικείμενα, το εμπόριο το έλεγχαν εκείνοι.

Από την άλλη μεριά τους Έλληνες δεν τους φυλούσαν, επειδή οι Έλληνες θυσίαζαν και έτρωγαν το κρέας της αγελάδας, ένα από τα ιερά τους ζώα. Γενικά βλέπουμε ότι οι αρχαίοι Αιγύπτιοι σαν λαός δεν έτρωγε ούτε ψωμί με τους αλλόθρησκους.

Τέλος, αν πρέπει να βγάλουμε ένα συμπέρασμα για το πώς ήταν οι σχέσεις των αρχαίων Ελλήνων και των αρχαίων Αιγυπτίων, μπορούμε να πούμε ότι δεν μισούσαν αυτούς που έμεναν μόνιμα εκεί.

Η εξάπλωση των αιγυπτιακών θρησκειών στον ελλαδικό χώρο

Αναφερόμαστε κυρίως στην ελληνιστική εποχή. Τα χρόνια αυτά ξεκίνησαν μετά από τον θάνατο του μέγα Αλέξανδρου δηλαδή τον 4^ο αιώνα π.Χ. έως τον 4^ο αιώνα μ.Χ.. Ο χαρακτήρας αυτών των αιώνων είναι κυρίως οικονομικός και πολιτικός.

Τα χαρακτηριστικά του ελληνικού πολιτισμού που έχει διαδώσει ο μέγας Αλέξανδρος στην ανατολή είναι η πόλη-κράτος χωρίς όμως να καταπατάει τα δικά τους ήθη και έθιμα.

Η ανάμειξη των εθνών βοήθησε στην εκστρατεία του μεγάλου Αλέξανδρου, ένωσαν και διέδωσαν και τα 2 έθνη τα δικά τους ήθη και έθιμα. Συχνά όμως αυτό το φαινόμενο έφερνε στην επιφάνεια τα αντίθετα αρνητικά αποτελέσματα. Οι άνθρωποι δυσκολεύονταν να πιστέψουν σε μια ουράνια ανθρωπόμορφη θεότητα.

Η σύγχυση των ιδεών κλόνησε την πίστη των Ελλήνων. Η δυσπιστία αυτή άρχισε από τον 6^ο αιώνα, τον 4^ο αιώνα η πόλη-κράτος άρχισε να αποδυναμώνει. Έτσι τον 4^ο αιώνα η θρησκεία των ολύμπιων θεών αρχίζει να παίρνει επιδράσεις από τις τελετές αθανασίας και ένωση με το θεό.

Εκτός από τις πολλές κοινωνικοπολιτικές μεταβολές που δημιούργησαν οι νέες τελετές, πρέπει να τονίσουμε και το καθοριστικό παράγοντα που έπαιξε το εμπόριο και κυρίως η πρωτεύουσα της εποχής η Αλεξάνδρεια.

Η προσθήκη των αιγυπτιακών τελετών στον ελλαδικό χώρο δεν ήταν εύκολη. Κράτησε αρκετό καιρό. Αργότερα οι αρχαίοι Έλληνες με την βοήθεια του εμπορίου άρχισαν να ενδιαφέρονται για τις νέες θεότητες.

«Το Μουσείο και η εξέλιξη του»

Το πρώτο Μουσείο παγκοσμίως δημιουργήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου τον 3^ο αιώνα π.Χ. από τον Πτολεμαίο. Για εκθέματα περιλάμβανε ζωολογικό κήπο, αστρονομικά όργανα, χειρουργικά εργαλεία, εκμαγεία και γλυπτά. Το Μουσείο της Αλεξάνδρειας καταστράφηκε τον 3^ο αιώνα μ.Χ.

Στην Ρωμαϊκή Περίοδο τα μουσεία παίρνουν τον λατινικό ορισμό *museum* και λειτουργεί χωρίς εκθέσεις αλλά για να συζητούν θέματα φιλοσοφίας και επιστήμης. Τα εκθέματα που είχαμε συναντήσει στους προηγούμενους αιώνες αυτά τα χρόνια κοσμούν τις επαύλεις των πλουσίων Ρωμαίων στρατηγών.

Στο Μεσαίωνα οι μουσειακές εκθέσεις επικεντρώνονταν μόνο σε θρησκευτικά αντικείμενα τα οποία περιλάμβαναν βιβλία και εικόνες και κυρίως προέρχονταν από εκκλησίες και μοναστήρια ή τα λάφυρα που έφερναν μαζί τους οι Σταυροφόροι από χώρες που λεηλατούσαν και τα δώριζαν στους ευγενείς.

Στην Αναγέννηση η λέξη μουσείο σήμαινε θησαυρός που είχαν οι πλούσιοι άρχοντες και ήταν η πρώτη φορά που πλησιάζει την σημερινή έννοια της λέξης αυτής.

Το πρώτο Εθνικό Δημόσιο Μουσείο της Ευρώπης είναι το βρετανικό μουσείο του Λονδίνου. Χτίστηκε το 1753 και πήρε την ονομασία από τις αρχαίες του Ντιντερό και των εγκυκλοπαιδιστών του 18^{ου} αιώνα και ήταν πάντα ανοιχτό σε όλους.

Η νέα μουσειολογία λοιπόν οδηγήθηκε στην σύνδεση των ανθρώπων και του μουσείου ως σημαντική παράμετρο της ύπαρξης του. Το μουσείο άλλωστε ξεκίνησε ως ένας ναός των Μουσών και στην συνέχεια συνέχισε ως ένα μέρος όπου απευθυνόταν στην αστική τάξη της εποχής του 19^{ου} αιώνα ενώ ακόμη και στην σύγχρονη εποχή η ανάλυση των ανθρώπων που μπαίνουν στα μουσεία ήταν άνθρωποι ανώτερου μορφωτικού επιπέδου.

«Ως μουσείο νοείται η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Ως μουσεία μπορούν να θεωρηθούν επίσης υπηρεσίες ή οργανισμοί που έχουν παρεμφερείς σκοπούς και λειτουργίες, όπως τα μουσεία ανοικτού χώρου».

Η ιστορία του μουσείου

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο άνοιξε το 1829. Μεταφέρθηκε στην Αθήνα στο σημερινό κτήριο το 1866. Άνοιξε οριστικά το 1889, με τις εκθέσεις Προϊστορικών Αρχαιοτήτων και της Συλλογής Γλυπτών. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 20ού αιώνα το Μουσείο εμπλουτίστηκε με πολλές αρχαιότητες που προέρχονταν από ανασκαφικές έρευνες σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Από το 2002 μέχρι και το 2004 στο μουσείο γινόταν ανακαίνιση για να χωρέσουν περισσότερες συλλογές, δηλαδή αυτές που φιλοξενοούνται εκεί μέχρι και σήμερα. οι ανανεωμένες μόνιμες Εκθέσεις του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου: η Συλλογή Προϊστορικών Αρχαιοτήτων και η Συλλογή Γλυπτών το 2004, η Συλλογή Αγγείων και η Συλλογή Χαλκών το 2005, η Συλλογή Σταθάτου και η Αιγυπτιακή Συλλογή το 2008, η Κυπριακή Συλλογή, η Συλλογή Πήλινων Ειδωλίων, η Συλλογή Βλαστού – Σερπιέρι, η Συλλογή Χρυσών Κοσμημάτων και Αργυρών Σκευών και η Συλλογή Γυάλινων Σκευών το 2009.

Η αιγυπτιακή συλλογή του εθνικού αρχαιολογικού μουσείου Αθηνών

Όπως είδαμε και στα προηγούμενα κεφάλαια την μαγεία στην αρχαία Αίγυπτο και στην αρχαία Ελλάδα την είχαν με διαφορετικούς τρόπους και όχι όπως την έχουμε σήμερα. Μερικοί από αυτοί ήταν για θρησκευτικές λατρείες, ταφικά έθιμα και το πιο διαδεδομένο στην Αίγυπτο ήταν η ταρίχευση.

Τώρα σε αυτό το κεφάλαιο που είναι και το τελευταίο θα δούμε κάποια από τα αντικείμενα που εκτίθενται στην μόνιμη αιγυπτιακή συλλογή του εθνικού αρχαιολογικού μουσείου Αθηνών και πως τα χρησιμοποιούσαν.

Το εθνικό αρχαιολογικό μουσείο Αθηνών είναι ένα από τα μεγαλύτερα ευρωπαϊκά και όπως αποκαλύπτει έχει αυτή την θέση γιατί η αιγυπτιακή συλλογή του είναι πολύ σπάνια και πλούσια.

Όλο το μουσείο έχει στην κατοχή του 11000 εκθέματα. Ιδρύθηκε το 19^ο αιώνα. Ήταν ένα από τα πρώτα μουσεία που χτίστηκαν στην Ελλάδα και μας συνδέει απευθείας με την ταυτότητα μας. Το Μουσείο βρίσκεται στο νεοκλασικό κτίριο το οποίο κτίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και σχεδιάστηκε από τον L. Lange και τελειοποιήθηκε από τον Ziller. Με το προεδρικό διάταγμα της 9^{ης} Αυγούστου ιδρύθηκε επισήμως το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Εξαιτίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έπρεπε να αποθηκευτούν οι αρχαιότητες του Μουσείου σε ασφαλή χώρο.

Το 1945 μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ξεκίνησε η επανέκθεση υπό τον έλεγχο του Διευθυντή Χ. Καρούζου. Τελικά, οι εργασίες τελείωσαν το 1964 από τον Χρίστο και τη Σέμνη Καρούζου. Στο μουσείο υπάρχουν 6 μόνιμες συλλογές. Η κυπριακές αρχαιότητες, η αιγυπτιακές αρχαιότητες, αγγεία και μικροτεχνία, έργα μεταλλοτεχνίας, έργα γλυπτικής και προϊστορικές αρχαιότητες.

Η αιγυπτιακή συλλογή του μουσείου είναι μια από τις μεγαλύτερες. Άρχισε να φτιάχνεται από διάφορες δωρεές των ομογενών και από ανασκαφές στον ελλαδικό χώρο. Η συγκεκριμένη συλλογή είναι και η μοναδική με αιγυπτιακά εκθέματα σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο και για αυτόν τον λόγο είναι αρκετά ελκυστική προς τους μελετητές. Αξίζει να τονίσουμε ότι τα εκθέματα που θα αναφερθούν παρακάτω καλύπτουν όλες τις χρονικές περιόδους και δυναστείες του αιγυπτιακού πολιτισμού.

Η συλλογή περιέχει εκθέματα όπως σαρκοφάγοι, κοσμήματα αγγεία, ταφικά κιβώτια κ.ά. τα αντικείμενα μας δείχνουν την χρήση τους στις ταφικές τελετές και στην θρησκεία τους, καθώς επίσης και των στενό δεσμό μεταξύ αρχαίας Αιγύπτου και αρχαίας Ελλάδας.

Η έκθεση διαιρείται σε ενότητες με βάση την χρονολογία και ύστερα πάλι υποδιαιρείται σε θεματικές ενότητες με θέματα όπως την μαγεία, ταφικά έθιμα, θρησκεία κ.ά.

Το πλήθος των επισκεπτών που επισκέπτονται το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο δεν γνωρίζουν την ύπαρξη της αιγυπτιακής συλλογής ή απορούν με το σκεπτικό πως μια αιγυπτιακή συλλογή ταιριάζει στην ιστορία του ελληνικού πολιτισμού. Ακόμα και αν ένας επισκέπτης δεν γνωρίζει να απαντήσει στα παραπάνω ερωτήματα κάθεται στην συγκεκριμένη έκθεση παραπάνω ώρα θαυμάζοντας τα και θεωρεί πως παρόλο που είναι λίγα σε ποσότητα είναι αρκετά να του δώσουν μια ιδέα για το πώς ήταν ο αιγυπτιακός πολιτισμός. Όσοι ήξεραν για τη συλλογή αυτή ή για τον αιγυπτιακό πολιτισμό συχνά φεύγουν απογοητευμένοι. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι περίμεναν να συναντήσουν περισσότερα εκθέματα καθώς είχαν κι άλλες εμπειρίες από προηγούμενα μουσεία τα οποία και είχαν επισκεφτεί.

Ένα μεγάλο μέρος της έκθεσης αποτελείται από εκθέματα όπως αγαλματίδια γραφέν που μας δείχνουν την κοινωνική τους τάξη, τον τρόπο ζωής αλλά και το πως έγραφαν. Η ανάγνωση της αρχαίας αιγυπτιακής γλώσσας την έκανε πρώτη φορά ένας Γάλλος γλωσσολόγος-αιγυπτιολόγος, ο Ζαν Φρανσουά το 1822 που κατάφερε να μεταφράσει την στήλη της Ροζέτας η οποία είναι γραμμένη και στα Ελληνικά αναγνωρίζοντας τις λέξεις «Πτολεμαίος» και «Κλεοπάτρα». Η λέξη ιερογλυφικά (Τριανταφυλλίδης, Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής) προέρχεται από το συνδυασμό των ελληνικών λέξεων ιερός+γλύφω (χαράσσω) και σημαίνει ιερές εγχαράξεις.

Τα εκθέματα της συλλογής

Τα εκθέματα της έκθεσης καλύπτουν από την Προδυναστική μέχρι και τη Ρωμαϊκή Περίοδο (4000 π.Χ. με 4^ο αιώνα μ.Χ.).

Ο Ηρόδοτος αποκαλούσε την Αίγυπτο «δώρο του Νείλου» και το αρχαίο κείμενο είναι: εστί αιγυπτίοις επίκτητος τε γη και δώρον του ποταμού (Ηρόδοτος, Ιστοριών, Β.5).

Ένα από τα πιο εντυπωσιακά εκθέματα της έκθεσης είναι το άγαλμα της πριγκίπισσας – ιέρειας Τακουσίτ του 670 π.Χ. από το Κομ Τουρούγκα της Νότιας Αλεξάνδρειας. Επίσης ήταν μια από τις λίγες περιπτώσεις που συναντάμε γυναίκα ιέρεια.

Στο μεγαλύτερο μέρος της έκθεσης βλέπουμε τις αξιοθαύμαστες σαρκοφάγους και στο κέντρο υπάρχει και μια πινακίδα που μας περιγράφει αναλυτικά τη διαδικασία της ταρίχευσης. Μια σαρκοφάγος συνοδεύεται μαζί με τα κανωπικά της αγγεία και την σαρκοφάγο της γάτας της και είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό έκθεμα. Το δεύτερο πιο εντυπωσιακό μέρος της έκθεσης είναι η μεγάλη προθήκη με τους σκαραβαίους, ένα από τα πιο μεγάλα σύμβολα των αρχαίων Αιγυπτίων που σημαίνει Αναγέννηση και έχουν σωθεί σε

διάφορα σχέδια, χρώματα και μεγέθη. Τους σκαραβαίους όπως είχαμε αναφέρει τους ζωγράφιζαν συνήθως στο κέντρο των σαρκοφάγων αλλά τα χρησιμοποιούσαν και σαν φυλαχτό ή κόσμημα. Ιδιαίτερα εντυπωσιακό είναι οι στήλες του Φαραώ και διάφορων θεοτήτων καθώς και τα αγάλματα τους.

Επιπλέον υπάρχουν προθήκες με αγαλματίδια που μας δείχνουν την καθημερινότητα των απλών ανθρώπων καθώς και τα καθημερινά τους είδη όπως αγγεία και ψάθινα καλάθια και ένα ξύλινο ομοίωμα της εποχής από ψαράδες να ψαρεύουν πάνω σε ένα караβάκι στον ποταμό Νείλο. Τέλος αξίζει να τονίσουμε το τεράστιο άγαλμα ενός από τους τελευταίους Φαραώ το οποίο ξεπερνάει τα 2 μέτρα και είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό.

Συμπεράσματα

Κλείνοντας, μπορούμε να πούμε ότι αν και αυτές οι δύο χώρες απείχαν πολύ σε απόσταση μεταξύ τους, τα ταφικά τους έθιμα, από τους πρώτους αιώνες ήταν ίδια. Ο πρώτος είδος ταφής, ανήκει σε αυτή την χρονική περίοδο. Τότε συνήθιζαν να θάβουν τους νεκρούς σε απλούς λάκκους στην άμμο της ερήμου. Εκείνα τα χρόνια τα σώματα δεν τα έκαναν ταρίχευση. Εξαιτίας όμως του κλίματος, τα σώματα ακολουθούσαν από μόνα τους την διαδικασία της μουμιοποίησης, με την αποξήρανση. Αυτός ο τρόπος ταφής βλέπουμε ότι είναι ο ίδιος που συναντάμε και στον ελλαδικό χώρο τα παλαιολιθικά με νεολιθικά χρόνια.

Στην ελληνιστική εποχή μετά την συγχώνευση των δύο χωρών και τη διάδοση τους και στην ανατολή αλλά και στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο μας γίνεται ξεκάθαρο τον λόγο που βρίσκουμε αιγυπτιακά αντικείμενα σε όλη τη σύγχρονη Ελλάδα. Εξαιτίας αυτού του φαινομένου οι σχέσεις μεταξύ Αιγυπτίων και αρχαίων Ελλήνων ήταν άριστες με τη βοήθεια του εμπορίου ξεκινώντας από τον Μινωικό πολιτισμό.

Στην μαγεία των δύο πολιτισμών παρόλο που και οι δύο είναι πολύ θεϊστές διακρίνουμε την μεγάλη αντίθεση ότι η μαγεία στην αρχαία Ελλάδα ήταν παράνομη. Χωριζόταν στις ίδιες κατηγορίες. Με την συγχώνευση των δύο χωρών στην ελληνιστική εποχή οι άνθρωποι άρχισαν να δυσκολεύονται να πιστεύουν σε μια ουράνια ανθρωπόμορφη ύπαρξη και να καταφεύγουν στην μαγεία και στη θρησκεία των Αιγυπτίων. Τέλος και στους δύο πολιτισμούς υπάρχουν τα μαγικά ξόρκια και τα φυλαχτά που είχαν την ίδια χρήση.

Βιβλιογραφία

<https://www.namuseum.gr/plirofories/> Συλλογή Αιγυπτιακών Αρχαιοτήτων

http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3249&fbclid=IwAR1EoqpqcIVj5U2YwY1qVAd13PNwTCZwcq2ejzAVQzbexKK29GOCmV9m7Qo

Ομήρου Οδύσσεια

Ομήρου, Ιλιάδα

Τσάκαλης, Α. μτφρ. 1993. *Αιγυπτιακή Βίβλος των Νεκρών. Η Ανάδυση στο Φως της Ημέρας*. Αθήνα: Πύρινος Κόσμος.

Montet, P. 2006. *Η καθημερινή ζωή στην Αρχαία Αίγυπτο*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.

Μαραβέλια, Α.Α. 2003. *Η Μαγεία στην Αρχαία Αίγυπτο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ιάμβλιχος.

Κουσουλής, Π. 2004. *Θάνατος και Ταρίχευση στην Αρχαία Αίγυπτο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αρχέτυπο.

Graf, F. 2004 *Η μαγεία στην ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης

Harissis, Haralampos V. (2014). «A Bittersweet Story: The True Nature of the Laurel of the Oracle of Delphi»

Jane Elen Harison, *Τελετουργικά Δρώμενα στην Αρχαία Ελληνική Θρησκεία*, (μτφρ. Ε. Παπαδοπούλου), Ιάμβλιχος, Αθήνα 1997: 45-47.

Carol Andrews, *Amulets of Ancient Egypt*, British Museum Press, London, 1994.

John Baines, *Display of Magic in Old Kingdom Egypt in Through a Glass Darkly: Magic, Dreams and Prophecy in Ancient Egypt*, Classical Press of Wales, 2006.

J. R. Perez-Accino, «WHO IS THE SAGE TALKING ABOUT? NEFERTY AND THE EGYPTIAN SENSE OF HISTORY» in PROCEEDINGS OF THE TENTH INTERNATIONAL CONGRESS OF EGYPTOLOGISTS, Volume II, Ed. P.

Kousoulis and N. Lazaridis, Peeters, Leuven-Paris-Bristol, 2015.

Kamyar Abdi, «An Egyptian Cippus of Horus in The Iran National Museum», *Journal of Near Eastern Studies*, Vol.61, No. 3, The University of Chicago, 2002.

Michael A. Rappengluck, *The Whole World Put Between to Shells: The Cosmic Symbolism of Tortoises and Turtles*, 2005.

Paula Alexandra da Silva Veiga, *Health and Medicine in Ancient Egypt: Magic and Science*, Munich, 2009.

Robert K. Ritner, «A Uterine Amulet In The Oriental Institute Collection», *Journal Of Near Eastern Studies*, Vol. 43, No. 3, The University Of Chicago, 1984.

Robert Kriech Ritner, *The Mechanics of Ancient Egyptian Magical Practice*, The Oriental Institute of The University of Chicago, Chicago, 1997.

Sjef Willockx, *Magic and Religion in Ancient Egypt*, Part I: The Roots,

• ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ

“Cleopatre” 1899 George Melies

“The Haunted Curiosity Shop” 1901 Walter Booth

“The Mummy” 1932 Universal Pictures

“Cleopatra” 1934 Cecil B. de Mille

“We Want Our Mummy (The 3 Stooges)” 1939 Columbia Pictures

“The Mummy’s Hand” 1940 Universal Pictures

“The Mummy’s Tomb” 1942 Universal Pictures

“The Mummy’s Ghost” 1944 Universal Pictures

“The Mummy’s Return” 1944 Universal Pictures

“The Mummy’s Curse” 1944 Universal Pictures

“Mummy’s Dummies (The 3 Stooges)” 1948 Columbia Pictures

“Abbott and Costello Meet the Mummy” 1955 Universal Pictures

“The Mummy” 1959 Hammer Films

“Ten Commandments” 1956 Cecil B. De Mille

“Curse of the Pharaohs” 1959 Terence Fisher

“Cleopatra” 1963 Joseph L. Mankiewicz

“The Curse of the Mummy’s Tomb” 1964 Hammer Films

“The Mummy’s Shroud” 1966 Hammer Films

“Blood from the Mummy’s Tomb” 1971 Hammer Films
“Agatha Christie’s Death on the Nile” 1978 Paramount/EMI
“Raiders of the Lost Ark” 1981 Paramount Pictures/Lucasfilm
“Indiana Jones and the Temple of Doom” 1984 Paramount Pictures/Lucasfilm
“Indiana Jones and the Last Crusade” 1989 Paramount Pictures/Lucasfilm
“Young Indiana Jones and the Curse of the Jackal
(The Young Indiana Jones Chronicles)” 1992 Paramount Pictures/Lucasfilm
“Under Wraps” 1997 The Disney Channel
“The Mummy” 1999 Universal Pictures
“The Mummy Returns” 2001 Universal Pictures
“Lara Croft: Tomb Raider” 2001 Paramount Pictures

• **ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ** (ενδεικτικά αναφέρονται τα παρακάτω)

“The Virginia Mummy” 1835

Αγία Γραφή «Έξοδος»

Βακαλούδη Δ. Αναστασία, 2001, *Η Εξέλιξη της Μαγείας από την Αρχαιότητα έως τους Πρώτους Χριστιανικούς Αιώνες*, Αθήνα, Κέδρος

Γλώσσα και Μαγεία, *Κείμενα από την Αρχαιότητα*, 1997, Αθήνα, Ιστός

Γοργίας ο Λεοντίνος(458-380 π.Χ.) «Ελένης Εγκώμιον»

Ελληνική Διαλεκτολογία, τόμος 3, 1992-1993, Θεσσαλονίκη, Εκδοτικός οίκος

Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

Αρχαίοι Έλληνες Συγγραφείς, 1996, *Η Μαγεία στον Ελληνικό και το Ρωμαϊκό κόσμο*, Georg Luck (επιμέλεια),

Arcana Mundi Magic and the Occult in the Greek and Roman Worlds (Βαλτιμόρη και Λονδίνο: The Johns Hopkins Univercity Press), Έξαντας

Μανώλης Ανδρόνικος, 1953, *Νεφέλες του Αριστοφάνη*, τομ.12, τεύχος 2ο,

Πλάτων και Αριστοφάνης, Ελληνικά